

รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์

อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

RELIGIOUS EDUCATION MANAGEMENT MODEL OF THE MONKS
AT SANAM CHAI KHET DISTRICT, CHACHOENGSARO PROVINCE

พระครูปลัดชาลิน กตปุญโญ (ทองนอก)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๖๔

รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์
อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระครูปลัดชาลิน กตปุณฺโณ (ทองนอก)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Religious Education Management Mode of the Monks
at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province

Phrakhrupalat Chalin Katapuñño (Thongnok)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2021

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาในสถานการณ์ปัจจุบันของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.อุทัย สติมัน)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา)

กรรมการ

(พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(อ.ดร.นิกร ศรีราช)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ

อ.ดร.นิกร ศรีราช กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูปลัดชาลิน กตปุณโย)

- ชื่อสารนิพนธ์** : รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ผู้วิจัย** : พระครูปลัดชาลิน กตปุญโญ (ทองนอก)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระปลัดระพี พุทธิสารโ, ผศ. ดร.,
พธ.บ. (การสอนสังคม), ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
  - : ดร.นิกร ศรีราช, ป.ธ.๙, พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล ๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจด้วยแบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๔๕ กับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๒๒๓ รูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๘ รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๓$, $S.D. = ๐.๔๔๑$)

๒. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน พรรษาต่างกัน การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

๓. ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทราพบว่า ๑. ขาดการวางกฎระเบียบ และข้อปฏิบัติไม่อย่างชัดเจน ขาดความชัดเจนในการวางแผนและเป้าหมาย ขาดการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ๒. ขาดความชัดเจนในตำแหน่ง และหน้าที่ความรับผิดชอบของเครื่องใช้ต่าง ๆ ขาดการดูแล ซ่อมแซม ดังนั้นจึงควรมีการวางกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติและควรมีแผนการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะ ๑) ควรมีการฝึกอบรมในการสอนให้มีความชำนาญให้มีประสิทธิภาพ ควรหมั่นศึกษาหลักธรรมให้แตกฉานมีทักษะในการสอนธรรม ๒) ควรปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีดำเนินสายกลาง จัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้มากกว่า วัดความจำ

Research Paper Title : Religious Education Management Mode of the Monks
at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province

Researcher : Phrakhrupalat Chalin Katapuñño (Thongnok)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrapalad Rapin Bhudtisaro, Asst. Prof. Dr.,
B.A. (Social Teaching), M.A. (Asian History),
Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr. Nigorn Sirat, Pali IX,
M.A. (Buddhist Management),
Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : July 20, 2021

Abstract

The objectives of this research were: 1. To study the monks' opinions on the religious education management model of monks at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province, 2. To compare the monks' opinions on the religious education management model of monks at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province, classified by personal factors and 3. To study problems, obstacles and recommendations for the religious education management model of monks at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province.

Methodology was the mixed methods: The quantitative research by survey method, data were collected with questionnaires with the confidence value at 0.731 from 352 samples who were monks at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province and analyzed by the social science program. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation. T-test and F-test and a one-way analysis of variance. The data for the qualitative research were collected from 8 key informants with in-depth interviewing and analyzed by content descriptive interpretation technique.

Findings were as follows:

1. The monks' opinions on the religious education management model of monks at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province, by overall, picture were at high level. ($\bar{x} = 4.19$, $SD = 0.393$).

2. The results of the research hypothesis test showed that the monks with different general education, by overall, did not have different opinions on the religious education management model of monks at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province, rejecting the set hypothesis. The monks with different ages, rain retreats, Pali educational levels, Dhamma educational levels and the length of abbots position had the different opinions on the religious education management model of monks at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province at the statistically significant level of 0.05, accepting the set hypothesis.

3. Problems, obstacles and suggestions for the religious education management model of monks at Sanamchaikhet District, Chachoengsao Province were that: 1. Lack of planning, unclear rules and regulations. Lack of clarity in planning and goals, lack of continuous monitoring of operations. 2. Lack of clarity in position and responsibilities, appliances were lack of maintenance and repair. There should be a clearly defined action plan. Define the responsible person in the line with budget and sufficient equipment to follow up. Check the operation carefully.

Recommendations: 1) There should be training in teaching to be proficient and effective. should study the Dharma principles to become proficient in teaching the Dharma; 2) The measurement and evaluation should be adjusted to the middle way with the same standard. The measurement and evaluation should be on comprehension and application rather than measuring memory.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จาก พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, พระอุดมสิทธิธนายก ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. ประธานกรรมการที่ปรึกษา และ อ.ดร.นิกร ศรีราช กรรมการที่ปรึกษา ตลอดจนคณาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ และขอเจริญพรไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ และขอเจริญพรขอบคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่างๆ ถ่ายทอดองค์ความรู้ การศึกษา ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี ตลอดจนเพื่อนนิสิตทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจและคำปรึกษาดีๆ ที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณ รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, ผศ.ดร.ธิดาวิภา หมั่นมี, ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์, อ.ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ, อ.ดร.กาญจนา คำจตุติ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถามและให้คำปรึกษา แนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามอันเป็นประโยชน์แก่การทำสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณ พระสมุห์ทวีศักดิ์ เทวธมโม ผู้ช่วยเจ้าสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรม วัดนางาม, พระครูวินัยธรรมานะหิริธมโม เลขานุการสนามสอบธรรมศึกษา ร.ร.ตชด.บ้านนายาว ที่เมตตาให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือชี้แนะทักษะแนวทางที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณ ญาติธรรมทุกท่านที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ สนับสนุนช่วยเหลือส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้รับการศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้ และกำลังใจจากทุกท่าน ดังกล่าว ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเอื้อเฟื้อเป็นอย่างยิ่ง คุณค่าสิ่งดีงามและประโยชน์ได้อันจะพึงมีจาก สารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอนอบน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณ แก่ บิดา มารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหายทั้งหลาย และผู้มีคุณูปการทุกท่าน

พระครูปลัดชาลิน กตปุณโย (ทองนอก)

๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา	๓๑
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๓๖
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๗
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๗
๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๖๘
๓.๓ การวิจัยเชิงปริมาณ	๗๐
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๘
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๘๐
๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน	๘๑
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๑๐
๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๑๔
๔.๖ องค์กรความรู้	๑๑๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๖
บรรณานุกรม	๑๓๘
ภาคผนวก	๑๔๕
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๖
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๑๕๐
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๕๔
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๕๖
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๕๙
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๒

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	๑๒
๒.๒	สรุปประเภทของรูปแบบ	๑๗
๒.๓	ความหมายของการบริหาร	๒๐
๒.๔	ความหมายของการบริหารการศึกษา	๓๓
๒.๕	แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา	๓๕
๒.๖	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ	๔๒
๒.๗	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ	๕๓
๒.๘	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	๖๒
๓.๑	แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย	๗๑
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๘
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม	๘๐
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี ๔M ในภาพรวม	๘๑
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี ๔M ด้านคน (Man) บุคลากรทางการศึกษา	๘๒
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี ๔M เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน	๘๓
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี ๔M ด้านวัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา	๘๔
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี ๔M ด้านการจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน	๘๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม	๘๖
๔.๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากรทางการสอน	๘๗
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน	๘๘
๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน	๘๙
๔.๑๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล	๙๐
๔.๑๓	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ	๙๑
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ ด้านภาพรวม	๙๒
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ ด้านบุคลากร	๙๓
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน	๙๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ ด้านการวัดผลและประเมินผล	๙๕
๔.๑๘	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา	๙๗
๔.๑๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา ด้านภาพรวม	๙๘
๔.๒๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา ด้านบุคลากร	๙๙
๔.๒๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน	๑๐๐
๔.๒๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา ด้านการวัดผลและประเมินผล	๑๐๑
๔.๒๓	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสน ศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา	๑๐๒
๔.๒๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา ด้านภาพรวม	๑๐๓
๔.๒๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา ด้านบุคลากร	๑๐๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๒๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน	๑๐๕
๔.๒๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการ บริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล	๑๐๗
๔.๒๘	ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตาม สมมติฐานที่ ๑-๓	๑๐๘
๔.๒๙	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๑๐
๔.๓๐	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๑๑
๔.๓๑	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๑๒
๔.๓๒	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๑๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๖
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๑๙
๔.๒	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๑๒๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ. มหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓ หมายความว่า ระบุถึง วินัยปิฎกมหาวิภังค์ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๘ หน้าที่ ๒๓ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

คำย่อ	พระวินัยปิฎก		ภาษา
	ชื่อคัมภีร์		
วิ. มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

คำย่อ	พระสุตตันตปิฎก			ภาษา
	ชื่อคัมภีร์			
ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตมุ่งเน้นการศึกษาโดยใช้ภาษาบาลีเป็นหลัก จนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราวปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร ได้กำหนดหลักสูตรการสอนพระภิกษุและสามเณรขึ้น เพื่อให้เรียนรู้หลักพระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และ พระวินัย ตลอดถึงหัตถ์แต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม ถึงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๔ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะ และได้โปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางเป็นครั้งแรก ในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบวิชาที่สอบมีอยู่ ๓ วิชา คือธรรมวิภาค แต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม และแปลภาษามคธ เฉพาะห้องนิทานในอรรถกถาธรรมบท จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๔๕๖ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพิ่มคิหิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาค และได้ขยายหลักสูตรขึ้นอีกเป็นระดับชั้นโท และชั้นเอก ดังมีหลักสูตรปรากฏในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๗๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชาธิวาสสถิตมหาสีมาราม ทรงเห็นว่า ควรขยายโอกาสให้ฆราวาสได้ศึกษาธรรมบ้างจึงมอบหมายให้คณะสงฆ์จัดการการศึกษาหลักสูตรนักระบบสำหรับฆราวาสขึ้นเรียกว่า “ธรรมศึกษา” เปิดขึ้นแรกเป็นหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี และต่อมาได้มีการขยายออกไปเป็นชั้นธรรมศึกษาชั้นโท และชั้นธรรมศึกษาชั้นเอก ในปี พ.ศ.๒๔๗๓ และ ๒๔๗๔ ตามลำดับ^๑

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาทุกกระบวนการ เป็นการเสริมสร้างปัญญาของบุคคลให้กว้างไกล ด้วยอาศัยเนื้อหาสาระแห่งวิชาการที่ได้รับการทดสอบพิสูจน์ ศึกษาค้นคว้าด้วยระยะเวลาอันยาวนาน ถ่ายทอดออกมาเป็นวิชาการให้อุทิศตนได้ศึกษาเพื่อสร้างองค์แห่งความรู้ให้เกิดขึ้น คณะสงฆ์ได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้วางระเบียบจัดระบบการศึกษาไว้อย่างรัดกุม มีความเข้มข้นในระบบ มีความมั่นคงในระเบียบ มี

---

^๑ พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), “การศึกษาของคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๗)”, ใน ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย (๒๔๓๖ - ๒๕๓๖), พิมพ์เป็นที่ระลึกในวาระครบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนา, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๔๓๙.

ความยืดหยุ่นในรูปแบบแห่งการดำเนินงาน เพื่อให้พระสังฆาธิการทุกระดับได้ช่วยกันรับภาระในเรื่องการศึกษา โดยได้วางระบบ จัดระเบียบ วางหลักสูตรการศึกษาไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาในพระวินัย อย่างแจ่มชัดเพื่อสำรวมระวัง รักษาตนมิให้ผิดพลาดในสิ่งที่จะเป็นความเสียหายและเสื่อมเสียแก่มวลสงฆ์อันจะเป็นการรักษาตัวให้แคล้วคลาดปลอดภัย ด้วยศิลาจารวัตรอันงดงาม ก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ถ้าพระสงฆ์สามเณรมีความสงบเสงี่ยมเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย มีความงามด้วยศีลสุตาทีคุณ มีความเชี่ยวชาญในหลักธรรมคำสอนของพระตถาคตเจ้า ไม่เอ่ยอ้างอวดอ้าง โดยถือความเห็นหรือลัทธิของตนใหญ่ ชี้แจงข้ออรรถข้อธรรมตามพระธรรมวินัยที่พระตถาคตเจ้าได้แสดงไว้ดีแล้ว ไม่นอกธรรม ไม่นอกวินัยนอกสัตตสุตฺตสาสน์แสดงไปตามหลักธรรมคำสอน การพระศาสนาจักจะมีแต่ความมั่นคง เจริญรุ่งเรืองตลอดไป^๒

ตามระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วยการจัดศาสนศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๔ กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักศาสนศึกษา เพื่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยวัดในกรุงเทพมหานคร เรียกว่า “สำนักเรียน” มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักเรียน ส่วนวัดในจังหวัดอื่นๆ เรียกว่า “สำนักศาสนศึกษา” มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษา รวมสำนักศาสนศึกษาทุกแห่งในจังหวัดเรียกว่า “สำนักเรียนคณะจังหวัด” โดยมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด ซึ่งการบริหารจัดการการเรียนการสอนของสำนักเรียนและสำนักศาสนศึกษานั้นขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียน และเจ้าสำนักศาสนศึกษาจะบริหารจัดการ โดยใช้หลักสูตรเดียวกันและการสอบวัดผลกำหนดสอบพร้อมกันทั่วราชอาณาจักร แต่เดิมนั้นองค์พระมหากษัตริย์ทรงดำเนินการสอบจึงเรียกการสอบว่าสอบในสนามหลวง โดยอาราธนาพระมหาเถรานุเถระเป็นแม่กองและเป็นกรรมการสอบ ปัจจุบันนี้แม้คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเองโดยตลอดแล้ว แต่ก็คงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ แต่งตั้งแม่กองธรรมสนามหลวงให้กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ควบคุมด้านหลักสูตรและวิธีปฏิบัติ พร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่นๆและแต่งตั้งแม่กองบาลีสนามหลวง ให้กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควบคุมด้านหลักสูตรและวิธีปฏิบัติ พร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่นๆ^๓

^๒ แม่กองบาลีสนามหลวง, **สอบบาลีสนามหลวง**, (กรุงเทพมหานคร : อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๓ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), **การคณะสงฆ์และการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ระดับพื้นฐาน ซึ่งได้ดำเนินมาเป็นเวลาช้านาน โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ประธานกำเนิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้นมา การศึกษาแผนกนี้มีส่วนช่วยการคณะสงฆ์และช่วยในการพัฒนาชาติบ้านเมือง เป็นปัจจัยส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี คณะสงฆ์และรัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาส่วนนี้ตลอดมา ซึ่งการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่างๆ ดังนี้ คือ

๑. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มี ๓ ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก

๒. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี ๙ ระดับ ได้แก่ ประโยค ๑-๒ จนถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค

๓. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาการพระพุทธศาสนาได้แก่ ศาสนาปฏิบัติ ภาษาบาลีและธรรมวินัย เป็นวิชาบังคับแกน ๓๖ หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ๒๑ หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวม ๕๗ หน่วยกิต^๔

จากการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้ทราบถึง รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยการจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลว่าจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เพราะทุกวันนี้ที่นักเรียนผู้ที่เรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม นั้นมักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญเกี่ยวกับวิชาที่เรียนนี้มากนัก เพราะมีความคิดว่าเรียนไปแล้วเอา ใบประกาศไป ก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้ จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมมากนัก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาก็จะทำให้สามารถเข้าใจ ปัญหา และอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมนี้ และก็จะทำให้ได้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าที่จะเกิดตามมา ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

^๔ สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับไหน

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ

๑. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา สามีญ

๒. ศักยภาพการในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M^๔ ได้แก่

---

^๔ ดอกจันทร์ คำมรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง, และ อิมรอน มะลูลีม. (๒๕๕๒), กลยุทธ์ในการบริหารของบริษัท เอ็นอีซีโทดิ อีเล็คทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.grad.ru.ac.th/download4/141.pdf> [๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓].

- ๑) คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา
- ๒) เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน
- ๓) วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่สำนักเรียนจะต้องจัดหา
- ๔) การจัดการ (Management) การบริหารงานภายในสำนักเรียน

ตัวแปรตาม (dependent Variables) รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของ คณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ๔ ด้าน โดยได้นำ ทฤษฎีขององรี ฟาโยล (Henri Falyo)^๖ โดยบูรณาการเป็นกระบวนการแนวทางการบริหารจัดการ ได้แก่

- ๑) ด้านบุคลากร
- ๒) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน
- ๓) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน
- ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน ได้กำหนดขอบข่ายประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก ไว้ดังนี้

๑.๔.๒.๑ ประชากร (Population) ได้แก่ พระภิกษุในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๕๐๖ รูป^๗ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๒๓ รูป

๑.๔.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ สภาพการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๘ รูปหรือคน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สำนักศาสนศึกษา อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ๒๕๖๓ ถึง พฤษภาคม ๒๕๖๔ รวมทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

---

^๖ สุวกิจ ศรีปัดดา, การบริหารการศึกษา, (มหาสารคาม : โรงพิมพ์อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๖๑.

^๗ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา, ทะเบียนวัดในเขตปกครองอำเภอสนามชัยเขต, (จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒๕๖๓), (อัดสำเนา).

๑.๕. สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการ ศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการ ศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการ ศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนาของ คณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยกำหนดความหมายต่างๆ ของการใช้คำในวิจัย ดังนี้

การจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี และปริยัติธรรมสามัญ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านบุคลากร ๒) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน ๓) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน และ ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล การเรียนให้บรรลุตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึง การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของ พระภิกษุ และสามเณร ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก ธรรม สำหรับนักธรรม ชั้นตรี โท เอก

พระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี ๙ ระดับ ได้แก่ ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓,๔,๕,๖,๗,๘ และ ๙ (ป.ธ. ๓-ป.ธ. ๙) กระทรวงศึกษาธิการเทียบความรู้ให้ตามประกาศลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ให้เปรียญธรรม ๓ ประโยค เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น (แต่ปัจจุบันมีการ ปรับวุฒิให้สูงขึ้น) และเปรียญธรรม ๕ ประโยคที่สอนวิชาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมหรือแผนกบาลี หรือหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญไม่น้อยกว่า ๑ ปีมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนเปรียญธรรม ๙ ประโยค มีวิทยฐานะเทียบเท่าชั้นปริญญาตรี ตามมาตรา ๔ (๑) พ.ศ. ๒๕๔๗

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนดให้เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลี พระธรรมวินัยเป็นวิชาบังคับแกน ๓๖ หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น และ ๒๑ หน่วย กิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมเป็น ๕๗ หน่วยกิต

คน (Man) หมายถึงบุคลากรทางการศึกษา ที่มีส่วนร่วมในการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น เจ้าสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่ อาจารย์ประจำวิชา นักเรียน

เงิน (Money) เป็นงบประมาณในการบริหารงานด้านการจัดการเรียนการสอนต่างๆ อันได้แก่ เงินอุดหนุนจากภาครัฐ ผ่านทางสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เงินทุนนิธิ, เงินภาคีกรรม เป็นต้น ภายในวัด และเงินบริจาคจากพุทธบริษัทโดยทั่วไป

วัสดุ (Materials) เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่สำนักเรียนจะต้องจัดทำให้แก่นักเรียนและคณะครู เช่น ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา คอมพิวเตอร์

การจัดการ (Management) เป็นการนำเอาทรัพยากรทั้ง ๓ ประการ มาบูรณาการ และจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้ได้ผลคุ้มค่า สิ้นเปลืองน้อยแต่เกิดประโยชน์สูงสุด โดยอาศัยรูปแบบและโครงสร้างการบริหารในรูปของคณะกรรมการ

ด้านบุคลากร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคลในหน่วยงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับความต้องการของหน่วยงาน การบำรุงรักษาการพัฒนาตลอดจนการให้พ้นจากงานเพื่อให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยความพึงพอใจของบุคคลในหน่วยงานนั้นๆ

ด้านเทคนิคและวิธีการสอน หมายถึง กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน และขั้นตอนที่ผู้สอน ดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีต่างๆที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ

ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน หมายถึง วัสดุทุกชนิดที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ รูปภาพ แผนที่ แผนภูมิ รูปหุ่นจำลอง วิทย์ ไทรทัศน์ เครื่องอัด และเครื่องขยายเสียง ฯลฯ

ด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบการเรียนการสอนของผู้เรียนว่าเป็นไปตามผลการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรเพียงใดซึ่งจะเป็นข้อมูลของผู้สอนในการใช้ประกอบการปรับปรุง และพัฒนาผลการเรียนการสอนต่อไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑.๗.๔ สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ไปปรับใช้กับงานคณะสงฆ์ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ภายใต้แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบเริ่มจากกระบวนการในการศึกษาหรือสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การสร้างรูปแบบนำไปสู่รูปแบบที่เหมาะสม มีการวิเคราะห์รูปแบบที่ใช้ได้จริง และขั้นตอนสุดท้ายคือการสรุปและนำเสนอรูปแบบ ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบไว้ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล ได้ให้ความหมายของรูปแบบทั้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ซึ่งพอจะสรุปความหมายของรูปแบบที่นักวิชาการ/แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นไว้ได้ใน ๔ ลักษณะกล่าวคือ รูปแบบ หมายถึง รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กกลางหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ^๑ รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดง

---

^๑ วิทยาลัยรัฐ วรเทพพิพิพษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๓.

โครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะ^๒ รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ หรือเกิดได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการนั้นแตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ^๓ รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย^๔

นอกจากนี้ได้มีนักวิชาการ/แหล่งข้อมูลหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ต่างกั กัน กล่าวคือ รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยงานต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ดังนั้น รูปแบบจึงน่าจะมีความหมายกว้างกว่าหนึ่งมิติ หลายตัวแปร และตัวแปรต่างๆ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล^๕ คือ วิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวต่างๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสาร ในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่ายและในขณะเดียวกันก็สามารถนำเสนอเรื่องราว หรือประเด็นต่างๆ ได้อย่าง กระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ^๖ รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคล แสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรมหรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบคำตอบความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย^๗

รูปแบบ ยังหมายถึง โครงสร้างแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ สามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่มี

^๒ อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑.

^๓ ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, **การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๓.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑-๒๓.

^๕ อุทุมพร จามรมาน, “โมเดลคืออะไร”, **วารสารวิชาการ**, ปีที่ ๑ เล่มที่ ๒ (๒๒-๒๖ มีนาคม ๒๕๔๑) : ๒๒.

^๖ เยวดี วิบูลย์ศรี, **การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗.

^๗ ทิศนา ขัมมณี, **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑๘.

ปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ^๘ และหมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้^๙

ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น ๓ ความหมาย ดังนี้^{๑๐}

๑) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบใน ความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น

๒) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่ เรียกว่า “Mathematical Model”

๓) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้ บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบ การบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

สรุปได้ว่า คำว่า รูปแบบ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Model” และตรงกับคำว่า ต้นแบบ แบบแผน แบบจำลอง รูปแบบจึงมีความหมายแตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของ นักวิชาการ/แหล่งข้อมูลโดยสรุปแล้วสามารถแบ่งความหมายออกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑. รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้น กว่าปกติ ๒. สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์หรือช่วงระหว่างชุดของ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ๓. ลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ ๔. ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย

^๘ บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.watpon.com/boonchom/development.pdf>. [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

^๙ วาโร เฟ็งส์วีสต์, “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ ๒, ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๓.

^{๑๐} รัตน์ บัณฑิต, การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คำสมัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๔.

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดมิพงษ์, (๒๕๔๐, หน้า ๒๑-๒๓)	รูปแบบ หมายถึง ๑.รูปแบบของจริง ๒.รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง ๓.แบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่าง
อุทัย บุญประเสริฐ, (๒๕๔๔, หน้า ๓๑)	รูปแบบ หมายถึง ๑. สิ่ง ที่ แสดง โครงสร้าง ของ ความ เกี่ยวข้องระหว่างปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ๒. องค์ ประกอบ ที่ สำคัญ ใน เชิง ความสัมพันธ์
ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดมิพงษ์, (ม.ป.ป., หน้า ๒๑-๒๓)	รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนา ซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ
อุทุมพร จามรมาน, (๒๕๔๑, หน้า ๒๒)	รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความ เกี่ยวข้องของหน่วยงานต่างๆ ดังนั้น รูปแบบจึงมี หลายตัวแปร และตัวแปรต่างๆ มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและ ผล
เยาวดี วิบูลย์ศรี, (๒๕๔๔, หน้า ๒๗)	รูปแบบ หมายถึง วิธีการที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดทั้ง จินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือ เรื่องราวต่างๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารใน ลักษณะต่างๆ เช่น แผนภูมิ แผนผัง
ทศนา แชมมณี, (๒๕๔๕, หน้า ๒๑๘)	รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่ บุคคลใช้ในการสืบสอบคำตอบความรู้ ความ เข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
บุญชม ศรีสะอาด, [ออนไลน์], [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓]	รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่มีปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ
วาโร เฟิงส์วีสดี, (๒๕๕๓, หน้า ๓)	รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้
รัตน์ะ บัวสนธิ์, (๒๕๕๒, หน้า ๑๒๔)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. แผนภาพหรือภาพร่าง ๒. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร ๓. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการ/แหล่งข้อมูลด้านต่างๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันอย่างออกไป ดังนี้

รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ได้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๑๑}

๑. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

๒. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

๓. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

๔. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

นอกจากนี้รูปแบบยังแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้^{๑๒}

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

๑.๑ รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

๑.๒ รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

^{๑๑} Keeves, P. J., *Educational research methodology and measurement: An international handbook Oxford*, (England: Pergamon Press, 1988), pp. 561-565.

^{๑๒} Smith, R. H., and Others, *Measurement : Making Organization Perform*, (New York: Macmillan, 1980), p. 461.

๒. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

๒.๑ รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น Bertalanffy (เบอทาเลนฟี) ผู้สร้างทฤษฎีระบบกล่าวว่าการมีรูปแบบข้อความนั้นแม้บางครั้งจะเข้าใจยาก แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลย เพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป

๒.๒ รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

และสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๑๓}

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

๑.๑ รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริง แต่มีขนาดย่อ

๑.๒ รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

๒. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

๒.๑ รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

๒.๒ รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้นจากการศึกษาประเภทของรูปแบบ

รูปแบบแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

---

^{๑๓} Steiner, อังใน วาโร เฟ็งสวีสต์, “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๓.

๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน^{๑๔}

ประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในรูปแบบนั้นๆ สามารถแบ่งรูปแบบการสอนเอาไว้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. Information-Processing Models เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในการบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. Personal Models รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

๓. Social Interaction Models เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

๔. Behavior Models เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในรูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้^{๑๕}

สรุปได้ว่า รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันเป็นสิ่งที่นักวิชาการ/แหล่งข้อมูลหลากหลายสาขาวิชาคิดและสร้างขึ้นแตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แก่ Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียง Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อ Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์ Causal Model เป็นรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล เป็นต้น

^{๑๔} Steiner, Lars, “Organizational Dilemmas as Barriers to Learning”, อ้างใน บุญชิต ชานิศาสตร์, “รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๖), หน้า ๔๕.

^{๑๕} Joyce and Well, อ้างใน บุญชิต ชานิศาสตร์, “รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๖), หน้า ๓๘.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Joyce and Well อ้างใน บุญชิต ชำนิศาสตร์, (๒๕๕๖, หน้า ๓๘)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. Information-Processing Models ยึดการประมวลข้อมูลของผู้เรียนและข้อมูลให้มีประสิทธิภาพ ๒. Personal Models ปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย ๓. Social Interaction Models ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม ๔. Behavior Models องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลัก
Keeves, P. J., (1988, pp. 561-565)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัย ๒. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษา ๓. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์ ๔. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic
Smith, R. H., (1980, p. 461)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ๒. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model)
Steiner อ้างใน วาโร เฟ็งสวัสต์, (๒๕๕๓, หน้า ๓)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ๒. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model)
Steiner, Lars. อ้างใน บุญชิต ชำนิศาสตร์, (๒๕๕๖, หน้า ๔๕)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model of) ๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model of)

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารมีควบคู่กันมากับมนุษย์เป็นเวลายาวนานแล้ว แต่การบริหารกิจการใดๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะ ในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ จึงจะทำให้พันธกิจต่างๆ เหล่านั้นดำเนินการไปได้ด้วยดีและบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สำหรับนักบริหารกิจการสาธารณะต่างๆ ไป รวมทั้งพระสังฆาธิการผู้บริหารงานการคณะสงฆ์ด้วย ต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารทั้งที่เป็นแนวคิดทางด้านศาสนา และด้านหลักการบริหารต่างๆ ไป ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูลหลายท่านให้ความหมายของคำว่า “การบริหาร” ไว้ ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอนำมาประกอบการศึกษา ดังนี้

การบริหาร คือ กระบวนการจัดการ และดำเนินการต่างๆ ด้าน เพื่อให้การคณะสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของการวัด และเป็นฐานรองรับพระศาสนามีความก้าวหน้า สามารถอำนวยความสะดวก เสริมสร้างความผาสุก ความถูกต้อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และแสดงความเมตตาอนุเคราะห์ต่อปวงชน ปราบกษัตริย์ทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม^{๑๖} นอกจากนี้ยังหมายถึงการปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงานหรือจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purposes/Objectives) ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ (Efficiency)^{๑๗}

ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๑๘} ดังนั้นการบริหารจัดการ จึงเป็นกระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ ๓ ประเภท คือ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์กรในการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของสังคม การบริหารโดยสรุปก็คือ

^{๑๖} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิสฺสิตฺตเมธี), ธรรมปริทัศน์ “๔๖”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๓.

^{๑๗} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖.

^{๑๘} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), คนสำราญงานสำเร็จ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

๑. การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลำพังคนเดียว ไม่ใช่การบริหารหรือการจัดการ การบริหารหรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่ม โดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป

๒. กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน และผู้จัดการจะมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะให้แนวทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มหรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมายของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอกหรือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป

๓. การจัดการเป็นงานด้านสมอง ใช้ความคิด ปฏิภาณ และการตัดสินใจ เพื่อสร้างเงื่อนไขและรักษาไว้ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม^{๑๙}

จึงกล่าวได้ว่าการบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้การบริหารงานจึงเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม^{๒๐}

นอกจากนี้การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๒๑} หรือความพยายามที่จะสั่ง แนะและผสมผสานความพยายามของมนุษย์ ซึ่งมีจุดรวมที่มุ่งสู่จุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายบางอย่าง การบริหารเป็นกิจกรรมที่จำเป็นของผู้บริหาร ในองค์การซึ่งมีหน้าที่สั่งการ ให้ความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน^{๒๒}

^{๑๙} ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, *วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓-๔.

^{๒๐} จันทรานี สงวนนาม, *เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง*, (กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๒๑} สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภักษ์, *หลักการบริหารเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๒๒} ชาญชัย อาจินสมาจาร, *การบริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม, ๒๕๔๐), หน้า ๓๘.

การบริหารเป็นทั้งศิลป์ ศาสตร์ และอาชีพ กล่าวคือ กรณีที่เป็นศิลป์ (art) หมายถึง บุคคลได้ใช้ทักษะและความรู้ที่พัฒนาขึ้นของแต่ละบุคคล เพื่อให้บรรลุจุดหมายใดจุดหมายหนึ่ง กรณีที่เป็นศาสตร์ (science) เป็นองค์ความรู้ในสิ่งที่เกิดจากการสืบค้นหาความรู้ใหม่ ด้วยวิธีเชิงวิทยาศาสตร์ มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การประมวลผลข้อมูล การตั้งสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน กรณีที่เป็นอาชีพ (profession) นั้น อาชีพเกิดจากความเป็นศิลป์และความเป็นศาสตร์โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่แสดงถึงความเป็นอาชีพใดๆ^{๒๓} และเป็นกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๒๔}

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ สรุปความหมายของการบริหารว่า การบริหารก็คือการที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันทำงานโดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรทางการบริหารมาจัดดำเนินการตามกระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน จากความหมายของการบริหารสามารถสรุปแนวคิดได้ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายของการบริหาร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
จันทรานี สงวนนาม, (๒๕๓๖, หน้า ๔)	๑. เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ๒. หลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎี
ชาญชัย อาจินสมาจาร, (๒๕๔๐, หน้า ๓๘)	การสั่งการ การให้ความสะดวกในการทำงาน ของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน
ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, (๒๕๔๐, หน้า ๓-๔)	กระบวนการของการแสวงหา และการ ผสมผสานทรัพยากร เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลัก ขององค์การ
พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี), (๒๕๔๖, หน้า ๗๓)	กระบวนการจัดการ และดำเนินการทุกๆ ด้าน
พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), (๒๕๕๐, หน้า ๒๕-๓๒)	๑. การสร้างความเชื่อมั่น ๒. ความสามารถในการแบ่งงาน ๓. การกระจายอำนาจ

^{๒๓} วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหารหลักการทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

^{๒๔} สมยศ นาวิการ, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายของการบริหาร (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), (๒๕๕๑, หน้า ๒๖)	การดำเนินงานหรือจัดการกิจกรรมต่างๆ ของ หมู่คณะ หรือองค์กรต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตาม นโยบายและวัตถุประสงค์
วิโรจน์ สารัตนะ, (๒๕๔๒, หน้า ๔)	การบริหารเป็นทั้งศิลป์ ศาสตร์ และอาชีพ
สมัยศ นาวิการ, (๒๕๔๔, หน้า ๑๘)	๑. กระบวนการของการวางแผน การจัด องค์การ การสั่งการ และการควบคุม ๒. การใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จใน เป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้
สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชฌ์, (๒๕๓๖, หน้า ๑๒)	การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ

๒.๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

องค์กรหนึ่งๆ ต้องอาศัยทฤษฎีการบริหาร เพื่อประโยชน์ในการจัดการองค์กร มีนักวิชาการ/แหล่งข้อมูลหลายท่านได้เสนอทฤษฎีการบริหารไว้แตกต่างกัน ทั้งนี้ผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีนั้นๆ ให้ท่องแท้ และนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรของตน ไว้ดังนี้

การบริหารองค์กรต่างๆ จึงเป็นงานในหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ

๑) การปกครองบังคับบัญชา (Supervision and Control) การพิจารณาวินิจฉัย (Consideration) การตัดสินใจ (Decision) และการสั่งงาน (Command/Ordering) ตามลำดับชั้นในสายการบังคับบัญชา (Chain of Command) ของแต่ละองค์กร หรือหน่วยงาน (Organization) ในระดับต่างๆ

๒) การจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของวัด ได้แก่ การจัดการเกี่ยวกับการให้การศึกษาหลักธรรม (พระปริยัติสัทธรรม) การให้การศึกษอบรม ศิล สมาธิ ปัญญา (พระปริยัติสัทธรรม) และการเผยแผ่พระสัทธรรม การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และศาสนพิธีต่างๆ เป็นต้น

การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) การวางนโยบาย (Policy) การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน (Priority) ของโครงการ การวางแผนและการบริหารโครงการ (Project Planning and Administration) อันเป็นกิจกรรมขององค์กร หรือหน่วยงานในระดับต่างๆ การแบ่ง

งาน (Division of Works) และการมอบหมายหน้าที่การงาน (Delegation of Authority) การจัดการ (Management) ตามแผนงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดเอาไว้ ให้ได้ผล คือ “ประสิทธิผล” (Effectiveness) ดี อย่างมี “ประสิทธิภาพ” (Efficiency) สูง และรวมทั้ง การตรวจงาน (Inspection) การติดตามผล (Follow-up) และการประเมินผลงาน (Evaluations)

๓) การจัดการทางด้านบุคลากร (Personnel Management) การเงินหรือการคลัง (Financial Management) และทรัพย์สิน (Assets) ขององค์กรหรือหน่วยงานแต่ละระดับ

เครื่องวัดผลของการบริหารงาน (Administrative Measurement) ก็คือ “ประสิทธิภาพ” (Efficiency) ซึ่งหมายถึงอัตราส่วนแห่งค่าลงทุน (Investment Value) ต่อประสิทธิผล (Effectiveness) ของการบริหารงานของนักบริหารหรือหน่วยงานหนึ่ง เมื่อเทียบกับอัตราส่วนแห่งค่าลงทุน ต่อประสิทธิผลของการบริหารงานอย่างเดียวกันของนักบริหารหรือหน่วยงานเดียวกัน แต่ต่างระยะเวลากัน หรือ เมื่อเทียบกับอัตราส่วนแห่งค่าลงทุนต่อประสิทธิผลของการบริหารงานอย่างเดียวกันของนักบริหารอีกคนหนึ่งหรืออีกหน่วยงานหนึ่ง

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การบริหารงานที่ได้ผลสำเร็จมีประสิทธิภาพสูง คือ การบริหารงานที่ได้ผลผลิต หรือ ผลงานที่ได้สำเร็จด้วยดีมาก ด้วยต้นทุนหรือค่าลงทุนที่ต่ำที่สุด ซึ่งก็หมายความว่า นักบริหารที่ดีจะต้องรู้จักเลือกใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างประหยัดที่สุด และให้ได้ผลงานที่ดีมากที่สุดนั่นเอง^{๒๕}

หลักกระบวนการบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ^{๒๖}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดนโยบายและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๒) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งสายบังคับบัญชาใน องค์การ

๓) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) หมายถึงการสรรหาบุคลากรมาบรรจุแต่งตั้งในตำแหน่งที่กำหนดไว้

๔) การอำนวยการ (Directing) คือ กำกับ สั่งการและมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้

๕) การควบคุม (Controlling) คือ การติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหน มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใด

ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการของหลักการบริหาร ซึ่งมีอยู่ ๕ ขั้นตอน ดังนี้^{๒๗}

^{๒๕} พระราชบัญญัติ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, หน้า ๒๖-๒๗.

^{๒๖} พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, หน้า ๓.

^{๒๗} Koontz, Harold and Heize Wehrich, *Essential of management*, 5th ed, (Singapore: McGraw-Hall, 1990), pp. 26-27.

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดระบบองค์การ (Organizing)
๓. การจัดบุคลากร (Staffing)
๔. การเป็นผู้นำในองค์การ (Leading)
๕. การควบคุมการดูแล (Controlling)

หลักการบริหารเหล่านี้อาจจะเคยปฏิบัติโดยผู้บริหารก่อนมี Fayol แต่ Fayol เป็นบุคคลแรกที่ประมวลหลักการเหล่านี้ขึ้นมา ทำให้ผู้บริหารทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ เขาได้วางรากฐานของการบริหารในฐานะที่เป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง

ทฤษฎีการบริหารโดยมีความเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทาง การบริหาร ๕ ประการ คือ^{๒๘}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีจะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

---

^{๒๘} Price, Alan, *Human Resource Management In a Business Context*, 2 edition, (London: Thomson Learning, 2004), p. 110.

๕. การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

นอกจากนี้หลักการในการบริหารจัดการยังแบ่งออกเป็น ๑๔ ประการเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโย ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับกรมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์ และฟาโย ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของแวนเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเน้นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโย กล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้องในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธ และอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์กร ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือ ความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูง และพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์กรจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์กรได้มีการแบ่งแยกแผนกต่างๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลาง และระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนก ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับ

เดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไรอย่างไร และมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีผลสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกๆ ระดับขององค์การ

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มีแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่า กิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่ง และหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีค่าจำเป็นต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำการต่างๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้ชัดผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดและทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้ภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัสและแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงาน และองค์การ รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้าง และลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การ การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกๆ คนหรือของทุกกลุ่มในองค์การ ในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การ และสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Sprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ใช้อำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การ และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภคน และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้้องค์การบรรลุผลสำเร็จ และมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหาร และคนงานโดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่

สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง^{๒๙}

และมีผู้นำเสนอกระบวนการบริหารงาน ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “POSDCoRB” เป็นกระบวนการบริหารงานที่นำเสนอไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ในปี พ.ศ.๒๔๗๙ โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้^{๓๐}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนทางการปฏิบัติงานตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากร อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน และการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร

๔. การอำนวยการ (Direction) หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจ และสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไปและในลักษณะงานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำ และควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน

๗. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบ และรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูลในประเทศไทยได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ^{๓๑}

^{๒๙} ฟาโย, อังใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘-๖๙.

^{๓๐} Luther Gulick and Lyndall Urwick, **Papers on the Science of Administration**, (New York: Institute of Public Administration, 1937), pp. 37-38.

^{๓๑} ดิน ปรัชญพฤทธิ, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔-๒๖.

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดโครงการอย่างกว้างๆ ว่ามีอะไรที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจนพร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งตั้งแต่การแสวงหาคนมาทำงาน การบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน การบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การอำนวยความสะดวก หรือการวินิจฉัยสั่งการหลังการได้วิเคราะห์ และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นๆ

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงาน หรือติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ในองค์กร เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกันเพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะ สะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างใจอันดีต่อกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญกำลังใจไปในตัวด้วย

๗. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงานงบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชี และการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบ และรัดกุม

หลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุ่งไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธี

ด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานกฎวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน^{๓๒}

สำหรับแนวคิดการบริหารได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบ โดยเฮนรี ฟาโย นักบริหารชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีอันหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร ๕ ประการคือ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม ต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นตำราการบริหาร เช่น ทฤษฎีของลูเธอร์ กูลิค ศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกัน ที่ได้ขยายแนวคิดของฟาโย กำหนดหน้าที่ในการบริหารที่เรียกกันว่า POSDCoRB : Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) Budgeting (การงบประมาณ)^{๓๓}

การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) ตามแนวคิดของเดมมิง ปัจจุบันจัดเป็นกระบวนการสากลที่ทุกคนทราบกันดี และถือเป็นเครื่องมือการบริหารที่จัดเป็นแกนร่วมของการบริหารที่หลากหลายบนพื้นฐานเดียวกัน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดของเดมมิงและนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้กล่าวถึงวงจรคุณภาพ (PDCA) ไว้ ดังนี้

จากการศึกษาทฤษฎีการบริหาร จึงสรุปได้ว่า การบริหารมีความจำเป็นต้องมีกระบวนการที่สำคัญ ๕ ประการ คือ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดนโยบายและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ๒) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งสายบังคับบัญชาใน องค์การ ๓) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) หมายถึง การสรรหาบุคลากรมาบรรจุแต่งตั้งในตำแหน่งที่กำหนดไว้ ๔) การอำนวยการ (Directing) คือ กำกับ สั่งการ และมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ และ ๕) การควบคุม (Controlling) คือ การติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหน มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใด เป็นต้น

^{๓๒} เทเลอร์, อังโน ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๔๘.

^{๓๓} สุปรีชา กมลาคณ์, **กลยุทธ์การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕), หน้า ๒.

๒.๒.๓ ทรัพยากรในการบริหาร (4M)

ทรัพยากร ในการบริหาร (Resources) ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมถึง ความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหารสามารถแบ่งแยกได้เป็น 4 ประเภท หรือเรียก ย่อ ๆ ว่า 4M คือ^{๓๔}

๑. บุคลากร (Man) มีการกำหนดนโยบายการบริหารงานให้พนักงานแต่ละคนต้องผ่านกระบวนการการฝึกฝน ทักษะความสามารถก่อนเข้างาน จึงจะมอบหมายงานที่มีลักษณะเหมาะสมกับทักษะที่มีให้แต่ละคน เป็นไปตามแนวคิดของ Max Weber (1864-1920) ทฤษฎีการจัดการตามระบบราชการ (Bureaucratic management) ที่องค์การควรจะถูกบริหารบนพื้นฐานของเหตุผลและไม่เป็นส่วนตัว โดยการแบ่งงานกันทำเฉพาะค่าน มีการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงานให้เกิด ความเชี่ยวชาญอยู่ตลอดเวลา สร้างคนให้มีประสิทธิภาพมีความพร้อมต่อการทำงานและการเรียนรู้ งานใหม่ๆ เพื่อให้ชิ้นงานที่ผลิตออกมามีคุณภาพ เป็นการบริหารคนให้มีประสิทธิภาพ การบริหารคนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริหาร และเรียกได้ว่าเป็นองค์ประกอบของการบริหาร ที่ผู้บริหารแต่ละคนนำไปใช้ในกระบวนการทำงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้^{๓๕}

๒. งบประมาณ (Money) มีการกำหนดแนวทางการบริหารการใช้จ่ายเงินหรือต้นทุนการผลิตอย่างประหยัดและ คุ่มค่า ให้ได้ผลลัพธ์มากกว่าต้นทุนที่กำหนดไว้ ซึ่งการบริหารการเงินองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการ การควบคุมการผลิตงานที่มีผลงานที่ไม่มี คุณภาพให้น้อยที่สุด ซึ่งมาจากเทคนิค เครื่องมือเครื่องใช้และพนักงานผลิตที่มีความเกี่ยวข้อง โดยตรง เป็นหลักของการบริหารในด้านการควบคุมของเฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) และพัฒนาสิ่ง เหล่านี้ที่อยู่ตลอดเวลา การใช้เครื่องมืออย่างระมัดระวังและช่วยกันดูแลรักษา เพื่อให้ต้นทุนการผลิต ที่มีในกระบวนการต่างๆ เป็นไปอย่างประหยัดคุ่มค่า ทำให้องค์กรมีเงินไปพัฒนาด้านอื่นๆ หรือการ จัดสวัสดิการอื่นเพิ่มเติมให้พนักงานได้ต่อไป กล่าวคือการบริหารการเงินเป็นส่วนหนึ่งของการ จัดการเชิงกลยุทธ์ได้โดยคำนึงถึง ๑) ลักษณะการดำเนินงานขององค์กร ๒) ลักษณะธุรกิจในอนาคต ๓) สภาพแวดล้อม ๔) การจัดสรรทรัพยากร ๕) การปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์

นอกจากนั้นการบริหารการเงินอย่างประหยัดและคุ่มค่านั้นมีความสอดคล้องกับการกำหนดกลยุทธ์ระดับธุรกิจที่ต้องการเป็นผู้นำด้านต้นทุนต่ำ (Cost Leadership) ในเชิงการแข่งขัน เป็นการกำหนดกลยุทธ์ที่ครอบคลุมวิธีการในการแข่งขัน แก่ผู้เกี่ยวข้องในหน่วยงาน (Function)

^{๓๔} ดอกจันทร์ คำมีรัตน์ และคณะ, (๒๕๕๒), กลยุทธ์ในการบริหารของบริษัท เอ็นอีซีโทดิน อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.grad.ru.ac.th/download4/141.pdf> [๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓].

^{๓๕} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๖๖.

ต่างๆ มุ่งเน้นให้แผนงานตามหน้าที่พัฒนากลยุทธ์ขึ้นมาโดยอยู่ภายใต้กรอบของกลยุทธ์ เช่น แผนการผลิต แผนการตลาดแผนการดำเนินงานทั่วไป แผนการด้านทรัพยากรบุคคล แผนการเงิน เป็นต้น

๓. วัสดุอุปกรณ์ (Material) โดยการกำหนดแนวทางการใช้งานเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นส่วนสำคัญของการผลิตออกมา ให้มีคุณภาพ และผลิตได้ในระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้นจึงกำหนดให้พนักงานทุกคน ต้องมีความรู้ ความสามารถในการใช้งานเครื่องมือต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยมีการฝึกฝนและทำความเข้าใจรวมถึง เทคนิคต่างๆ ที่จะเป็นการดูแลรักษาและป้องกันอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นระหว่าง ปฏิบัติงานได้

๔. การจัดการ (Management) มีการกำหนดกลยุทธ์การบริหารงานที่คำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร โดยทำการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อการบริหารงานอยู่ ตลอดเวลา เพื่อหากลยุทธ์ในการหลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นกลยุทธ์การบริหารที่มีความครอบคลุม การจัดการ 4M โดยใช้หลักการควบคุมเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการ โดยที่ต้องควบคุมปริมาณงาน ควบคุมคุณภาพของงาน ควบคุมเวลาการทำงานของพนักงาน และควบคุมค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน ต่างๆ เหล่านี้จะส่งผลต่อความสำเร็จ ขององค์กร และต้องสร้างจิตสำนึกองค์กรให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุกคนรวมทั้งผู้บริหารด้วยกัน ด้วย ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาองค์กรให้มุ่งไปสู่ความ เป็นเลิศในด้านการจัดการภายใน ได้แก่การรักษามาตรฐานการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ การสร้าง ความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในการผลิตให้กับพนักงานและการบริการลูกค้าที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันด้วย

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

คำว่า ศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม^{๓๖} การให้การศึกษานั้นกล่าวโดยวัตถุประสงค์ที่แท้จริง คือการสร้างสรรคความรู้ ความคิด พร้อมทั้งคุณสมบัติและจิตใจที่สมบูรณ์ ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงราบรื่น ทั้งสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อตน เพื่อส่วนรวม ได้ตามควรแก่อัตภาพ^{๓๗} เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม

^{๓๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๑๑๐๔.

^{๓๗} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, “พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการศึกษา”, วารสารการศึกษาไทย, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๖๙ (มิถุนายน ๒๕๕๓) : ๖.

การสร้างสรรค้จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^{๓๘}

๒.๓.๑ การบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา หมายถึง ความพยายามที่จะดำเนินเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ เป็นต้นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้เรียนที่มีคุณภาพในที่สุด^{๓๙} เป็นความพยายามที่ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาร่วมกันกระทำ เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุก ๆ ด้านโดยมีการใช้ทรัพยากรบริหาร คือ คน เงิน วัสดุและวิธีการให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๔๐} คือการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกด้านเพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ และให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม^{๔๑} โดยอาศัยการดำเนินงานของกลุ่มที่มุ่งมั่นพัฒนาสมาชิกของสังคมให้เจริญงอกงามโดยการนำเอาทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไปมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการและวิธีการจัดการศึกษาดำเนินการให้การศึกษามีประสิทธิภาพ^{๔๒} กล่าวคือการควบคุมและการจัดการด้านการบริหารโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการการเรียนการสอน งานธุรการ งานที่เกี่ยวกับตัวครูและนักเรียนตลอดจนบุคลากรอื่นๆ^{๔๓} โดยมีการจัดแผนยุทธศาสตร์ทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีบรรลุ

^{๓๘} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๓๙} กัลยา วิลาวรรณ, “การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายธุรการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา”, ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

^{๔๐} วรุณยุพา วินทพรรษ์, “ศึกษากาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี”, ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖).

^{๔๑} ธรณิศวรร จิตขวัญ, “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”, ปรินญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).

^{๔๒} พิสิทธิ์ จันทรเนตร, “การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสกลนครจำแนกตามขนาดโรงเรียน”, ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗).

^{๔๓} Good, Center V, *Dictionary of Education*, (New York: McGraw-Hill, 1973), p. 14.

เป้าหมายอย่างแท้จริง^{๔๔} ซึ่งกระบวนการบริหารการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ๆ คล้ายคลึงกันผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องเลือกใช้ตามความจำเป็นและความเหมาะสมของสถานการณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง^{๔๕}

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมของการศึกษาที่เกิดจากบุคลากรหลายๆ คนร่วมมือกันดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกด้านโดยอาศัยวิธีการการจ้องค์การ การสั่งการ การอำนวยความสะดวกและปรับปรุง เพื่อพัฒนาสมาชิกในสังคมให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ตารางที่ ๒.๔ ความหมายของการบริหารการศึกษา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กัลยา วิลาวรรณ, (๒๕๓๙)	๑. เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์
วรุณยุพา วิโนทพรรษ์, (๒๕๔๖)	๒. หลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎี การสั่งการ การให้ความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน
ธรรณิศวรร จิตขวัญ, (๒๕๔๒)	กระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากร เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์การ
พิสิทธิ์ จันทร์เนตร, (๒๕๔๗)	การบริหารเป็นทั้งศิลป์ ศาสตร์ และอาชีพ
Good, (1973, p. 14)	๑. กระบวนการของการวางแผน การจ้องค์การ การสั่งการ และการควบคุม ๒. การใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้
Campbell, (1980, P.22)	การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ

^{๔๔} Campbell, Ronald F. et al, *Introduction to Education Administration* 5th ed. (Boston : McGraw-Hill, 1980), p. 22.

^{๔๕} กัลป์ยกร มั่นถาวรวงศ์, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, *ปริญาญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, (คณะครุศาสตร์ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๕).

๒.๓.๒ การจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา

มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการ เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในกฎกระทรวงนี้

โรงเรียน หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
สำนักศาสนศึกษา หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หรือพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

สำนักเรียน หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หรือพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและสำนักเรียนคณะจังหวัด ตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อ ๒ ให้สถาบันพระพุทธศาสนามีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แก่พระภิกษุและสามเณร ในโรงเรียนสำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียนการจัดตั้งยุบรวมเลิกและการดำเนินการของโรงเรียน สำนักศาสนศึกษาหรือสำนักเรียน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อ ๓ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่ได้จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณร ซึ่งมีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า และได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด โดยคำแนะนำของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

ก) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ข) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีชั้นเปรียญธรรม ๓ ประโยค เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อ ๔ ให้โรงเรียนสำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียนได้รับการสนับสนุน ในด้านวิชาการ และเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษา

ข้อ ๕ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่โรงเรียนสาธิตสาสนศึกษาหรือสำนักเรียนตั้งอยู่ ในเขตพื้นที่ส่งเสริมสนับสนุน และให้ข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม และพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ข้อ ๖ ให้มีคณะกรรมการโรงเรียนคณะกรรมการสาธิตสาสนศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษา ของโรงเรียนสาธิตสาสนศึกษาและสำนักเรียน แล้วแต่กรณี ให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาเถรสมาคมรวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนระบบ การประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา

องค์ประกอบจำนวนคุณสมบัติหลักเกณฑ์วิธีการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนการประชุม และการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการสาธิตสาสนศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบ ที่มหาเถรสมาคมกำหนด

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษา และผลการศึกษาของนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษา ของประสิทธิผลการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัดสุพรรณบุรี แห่งที่ ๒ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กัลป์ยกร มั่นถาวรวงศ์, (๒๕๔๕)	การเลือกความเหมาะสมของ สถานการณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษา
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา, (๒๕๔๗, หน้า ๑๒)	๑. ต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ๒. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึง ประสงค์ให้กับผู้เรียน

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีเขตการปกครองสงฆ์ประกอบด้วย ๑๐ คณะตำบล มีวัดและที่พักสงฆ์จำนวน ๖๓ แห่ง มีพระสังฆาธิการระดับปกครองดังนี้^{๔๖}

พระครูปลัดวิมลปริยัติวัฒน์	เจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต
พระครูสุตสีตลาธิคุณ	รก.จต.ตำบลคู้ยายหมี เขต ๑
พระครูปฐมกิตติวัตร	เจ้าคณะตำบลคู้ยายหมี เขต ๑
พระมหาบุญส่ง ยสวฑฒโน	เจ้าคณะตำบลลาดกระทิง เขต ๑
พระมหาวัฒน์ชัย วฑฒนชโย	เจ้าคณะตำบลลาดกระทิง เขต ๒
พระครูสุวัฒน์กิจพิมล	เจ้าคณะตำบลท่ากระดาน เขต ๑
พระครูธรรมธรรรงค์ ฐานวโร	เจ้าคณะตำบลท่ากระดาน เขต ๒
เจ้าอธิการพวงเงิน ทีฆายุโก	เจ้าคณะตำบลท่ากระดาน เขต ๓
พระครูอุดมวีราภรณ์	เจ้าคณะตำบลท่ากระดาน เขต ๔
พระมหาเทวฤทธิ์ จันทเมธี	เจ้าคณะตำบลทุ่งพระยา เขต ๑
เจ้าอธิการธงชัย จันทวงโส	เจ้าคณะตำบลทุ่งพระยา เขต ๒

มีสำนักเรียนปริยัติธรรม ได้แก่

- ๑) สำนักเรียนปริยัติธรรม แผนกธรรม ประจำอำเภอสนามชัยเขต จุดที่ ๑ วัดมาบนาดี ตำบลทุ่งพญาเขต ๒ มีพระครูปลัดวิมลปริยัติวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต เป็นเจ้าสำนักเรียน
- ๒) สำนักเรียนปริยัติธรรม แผนกธรรม ประจำอำเภอสนามชัยเขต จุดที่ ๒ วัดพระธาตุวาโย (ห้วยน้ำทรัพย์) ตำบลลาดกระทิง เขต ๑ มีพระครูสุตสีตลาธิคุณ รองเจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต เป็นเจ้าสำนักเรียน
- ๓) สำนักเรียนปริยัติธรรม แผนกบาลี ประจำอำเภอสนามชัยเขต วัดพระธาตุวาโย (ห้วยน้ำทรัพย์) ตำบลลาดกระทิง เขต ๑ มีพระครูสุตสีตลาธิคุณ รองเจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต เป็นเจ้าสำนักเรียน

^{๔๖} อำเภอสนามชัยเขต ๒ มิถุนายน ๒๕๖๓, วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอสนามชัยเขต>. [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอ สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากงานวิจัยและ วิทยานิพนธ์ซึ่งได้มีผู้ศึกษาไว้มากมาย ดังนี้ต่อไปดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ พบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบไว้ มากมาย ต่อไปดังนี้

พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฒโน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุน มนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการศึกษาพบว่า

หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะการ พัฒนามนุษย์ให้พ้นจากบ่วงแห่งทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักอริยสัจ ๔ มาเป็นกรอบให้เกิดการ แก้ไขเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมี องค์ ๘ มาเป็นเครื่องชี้นำทาง ทั้งนี้มรรคมีองค์ ๘ นั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักย่อยให้เหลือเพียง ๓ ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” ในส่วนของรูปแบบการพัฒนา ทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านศีลจะเน้นไปที่การ พัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาใน ๔ มิติตามหลักปริสุทธศีล ๔ ประกอบด้วย ๑) อาชีวปริสุทธ ศีล หรือ การทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต หลีกไกลจากการทุจริต ๒) อินทริยสังวร หรือ การพัฒนาพฤติกรรมทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้มีการสำรวมระวัง ๓) ปาฏิโมกขสังวร หรือการอยู่ การอยู่ร่วมกันโดยการยึดถือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จรรยาบรรณ วิชาชีพ ฯลฯ ๔) ปัจจัยปัจเจกขณะ หรือการพัฒนาพฤติกรรมในการเสพ การบริโภคอย่างมีสติ มีความพอดีและพอเพียง ขณะที่การ พัฒนาด้านสมาธิถือเป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาคุณภาพจิตใจให้ ดิงามให้เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ ประณีต ประเสริฐ ๒) การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แกล้ว กล้าสามารถ และ ๓) การพัฒนาความสุขภาวะของจิตใจเป็นการพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี จิตใจที่มี ความร่าเริง สดชื่น ปิติและอิ่มเอิบใจ สำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในขั้นสูงสุดหรือด้านปัญญา ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องลึกซึ้งและชัดเจน ๒) การพัฒนา เพื่อช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และ ๓) การพัฒนาปัญญาขั้นสูงที่เกิดจากความรู้ ความ

เข้าใจ และสามารถเข้าถึงจนสามารถปรับตัว ปรับใจ ไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมีชีวิตที่เป็นอยู่หรือ ดำรงอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง^{๔๗}

พระมหาธฤติ วิโรจโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อ ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการศึกษาพบว่า

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไปเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ๔ ประการ (VETS) คือ ๑) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) ๒) การศึกษา (Education) ๓) การอบรม (Training) และ ๔) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทาง พระพุทธศาสนาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และสัปปริสธรรม ๗ ส่วนรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและตามแนว พระพุทธศาสนาที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ควรมีการบูรณาการ การพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ พรหมวิหาร ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับการปกครอง มากที่สุด ๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับ หลักธรรมคือ สิกขา ๓ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้อยู่อย่างประเสริฐ ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับ หลักธรรมคือ สังคหวัตถุ ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และประสานหมู่ ชนไว้ให้สามัคคี เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ๔) ด้านการเผยแผ่ ควรบูรณาการการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ ภาวนา ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมสำหรับการ พัฒนา ฝึกอบรมมนุษย์ให้มีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ๕) ด้านการ สาธารณูปการ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ อิทธิ บาท ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ควรบูรณาการการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ สัปปริสธรรม ๗ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่ สามารถพัฒนามนุษย์ได้เป็นอย่างดี และด้วยการประยุกต์หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป

---

^{๔๗} พระครูนิวาสันนท์ (ณรงค์ จิตวฑฒโน), “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

(VETS) และหลักธรรม แต่ละหัวข้อสามารถยังการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๔๘}

พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒” ผลการศึกษาพบว่า

๑. รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติตามสืบต่อมา การบริหารจัดการแนวใหม่ได้มีการบูรณาการเข้ากับแนวคิดและทฤษฎีของกุติกและเออร์วิค ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล และหลักพุทธวิธีการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการให้มีความสามารถมีทักษะและมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองคณะสงฆ์ให้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

๒. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค ๒ มีปัญหาที่ชัดเจน องค์กรสงฆ์มีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัดเป็นปัญหาในการเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน สำคัญผิดและเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา

๓. รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ ควรมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางในการประสานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบาย จ้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่องค์กรกำหนดและมอบหมาย จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่และอำนวยความสะดวกและเป็นที่พักพิงในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ติดตามประเมินผลบุคลากรที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่และจัดหางบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป^{๔๙}

^{๔๘} พระมหาธฤติ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๔๙} พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

เสื่อ สัชขานนท์และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ผลการศึกษาพบว่า

๑. รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนฯ ทั้งในด้านการจัดเรียนรู้ การจัดกิจกรรม และลักษณะทางกายภาพ พบว่า มีรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธฯ ชัดเจนมีการดำเนินการอยู่อย่างเป็นรูปธรรม คือ รูปแบบของการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ๑) ด้านเนื้อหา มีการบูรณาการพุทธธรรมในสาระการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ๒) ด้านการสอน ใช้วิธีการเสริมแรงทางบวก จัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม ใช้หลักธรรมเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา โดยเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ๓) บุคลิกภาพของครู มีวิถีชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดี ตั้งอยู่ในพรหมวิหาร แต่งกายเหมาะสม ยิ้มแย้ม เป็นกัลยาณมิตรต่อครูและนักเรียน ให้เกียรติกัน รูปแบบของกิจกรรมเชิงพุทธที่ส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมได้แก่ (๑) กิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร (๒) กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระในวันสุดสัปดาห์ การฝึกสมาธิประจำสัปดาห์ (๓) การเรียนธรรมศึกษา รูปแบบทางกายภาพ รูปแบบที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรม พบว่า มีการประดิษฐ์ฐานพระพุทธรูปที่เหมาะสม มีห้องจริยธรรม บริเวณโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัยเสพติด มีสวนหย่อม ถอดรองเท้าเป็นระเบียบเรียบร้อย มีห้องสุขาเพียงพอและพร้อมใช้

๒. รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา พบว่า มีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม การพัฒนาจิตใจและปัญญา คือ รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีล พบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การฝึกการสื่อสารที่ดีการประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุข การพัฒนาจริยธรรมในชั้นสมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่น เป็นการรวมกระแสจิตเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพทางจิตทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การทำงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้นของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน ยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่สัมพันธ์

กับชีวิต ดำรงตนอยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิถีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไว้เฝ้า^{๕๐}

กิตติชัย สุธาสิโนบล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยในยุคปัจจุบัน” ผลการศึกษาพบว่า

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน ๗ ขั้นตอน คือ ๑) ขั้นสร้างศรัทธา และเสนอปัญหาข้อสงสัย ๒) ขั้นสังเกต ๓) ขั้นสัมผัส ๔) ขั้นสำรวจ ๕) ขั้นสืบค้น ๖) ขั้นสังเคราะห์ปัญหาและลงข้อสรุป และ ๗) ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ และผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ ๑๐๐ และเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖๖.๖๗ ของการประเมินครั้งแรก ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฯ ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนา นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๑}

สรุปได้ว่าการสร้างรูปแบบ (model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษา องค์ความรู้ (intensive knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมและหาคุณภาพของรูปแบบต่อไป ส่วนการพัฒนาแบบมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่ คือ การสร้างรูปแบบและการประเมินความเหมาะสมและการหาคุณภาพของรูปแบบ

^{๕๐} เสือ สัชชานนท์ และคณะ, “การศึกษา รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ก

^{๕๑} กิตติชัย สุธาสิโนบล, “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยในยุคปัจจุบัน”, รายงานการวิจัย (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๗-๑๘๖.

ตารางที่ ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระครูนิวริฐศีลขันธ (ณรงค์ จิตวฑฒโน), (๒๕๕๗)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ด้านศีล การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาใน ๔ มิติตามหลักปริสุทธิศีล ๔ ๒. ด้านสมาธิ พัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาคุณภาพจิตใจให้ดีขึ้น ๒) การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง และ ๓) การพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี ๓. ด้านปัญญา ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องลึกซึ้งและชัดเจน ๒) ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และ ๓) การพัฒนาปัญญาขั้นสูง
<p>พระมหาธฤติ วิโรจโน, (๒๕๕๗)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไปเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ๔ ประการ (VETS) คือ ๑) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) ๒) การศึกษา (Education) ๓) การอบรม (Training) และ ๔) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และสัพบุริสธรรม ๗</p>

ตารางที่ ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), (๒๕๕๗)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒” ผลการศึกษาพบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ บูรณาการเข้ากับแนวคิดและทฤษฎีของกุติกและเออร์วิค ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล และหลักพุทธวิถีการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค ๒ มีปัญหาที่ชัดเจน องค์กรสงฆ์มีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัดเป็นปัญหาในการเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน ๓. รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ ควรมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ

ตารางที่ ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, (๒๕๔๗, หน้า ก)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบ การพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียน มัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และ และบุรีรัมย์” ผลการศึกษา พบว่า</p> <p>๑. รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนว พุทธในโรงเรียนฯ มีรูปแบบการพัฒนาชัดเจนมี การดำเนินการอยู่อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ๑) ด้านเนื้อหา ๒) ด้านการสอน ๓) บุคลิกภาพของครู</p> <p>๒. รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตาม หลักไตรสิกขา พบว่า มีรูปแบบการพัฒนาที่ ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม</p>
<p>กิตติชัย สุธาสิโนบล, (๒๕๕๕, หน้า ๑๑๗-๑๘๖)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการ จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนว พุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยในยุคปัจจุบัน พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน ๗ ขั้นตอน คือ ๑) ขั้นสร้างศรัทธา และเสนอ ปัญหาข้อสงสัย ๒) ขั้นสังเกต ๓) ขั้นสัมผัส ๔) ขั้นสำรวจ ๕) ขั้นสืบค้น ๖) ขั้นตั้งสมปัญหาและ ลงข้อสรุป และ ๗) ขั้นประเมินผลและ ประยุกต์ใช้ ผลการพัฒนาพฤติกรรม มีคะแนน เฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ มีประสิทธิภาพ</p>

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ พบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบไว้มากมาย ต่อไปดังนี้

พระมหากังวาล ธีรธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการศึกษาพบว่า

๑. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ในปัจจุบัน มีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปรีชาธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ ส่วนจุดอ่อน คือ บางสำนักมีอาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ อาคารที่พักมีสภาพเก่าทรุดโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ เจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ ในการปรับปรุงสถานที่ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานขาดการประสานความร่วมมือเรื่องวิทยากรกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ด้านปัญหาอุปสรรค คือ มีสัตว์รบกวนมาก เช่น นกพิราบ สุนัข แมว ไก่ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีได้ดึงดูดความสนใจพระภิกษุสามเณรออกไปจากการศึกษาสัมมาปฏิบัติ ขาดการส่งเสริมพัฒนาพระภิกษุสามเณรในการศึกษาหลักไตรสิกขา ทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติให้ถึงปฏิเวธอย่างแท้จริงด้านโอกาส คือ พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับจากองค์กรระหว่างประเทศด้านการส่งเสริมสันติภาพ มีการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการ ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีความขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆ โดยเข้าศึกษาหลักการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยของสงฆ์มากขึ้น

๒. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ เกิดประสิทธิภาพนั้น คือ การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โดยต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน คือ การวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางของการทำงาน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การอำนวยความสะดวก การควบคุมกำกับกิจกรรมต่างๆ ให้ดำเนินตามแผนที่วางไว้ การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงินและตรวจสอบ ส่วนการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมนั้น เน้นหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการจัดให้มีกิจกรรมที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกสำนัก

๓. รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ที่เป็นมาตรฐาน คือ เจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ มีการขวนขวายศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมาปรับปรุงสำนักตนเอง เจ้าสำนักรู้จักกำหนดวัตถุประสงค์ รู้จักริเริ่มโครงการที่เป็นแก่น

สารประโยชน์ รู้จักวางแผนโครงการเพื่อปฏิบัติงาน จัดที่พัก อาคารปฏิบัติธรรม ให้มีความสะอาด พร้อมใช้งานได้ ด้านบุคลากร รู้จักแบ่งงานและการมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน รู้จักประสาน ความสามัคคีและประสานประโยชน์ร่วมกัน รู้จักปกครองบังคับบัญชา รู้จักติดตามและประเมินผลงาน พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองและบุคลากรให้มีภาวะความเป็นผู้นำ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติควบคู่กับ การปฏิบัติ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ด้านการบริหารจัดการภายในสำนัก จัดทำบัญชี รายรับ-จ่ายให้ เป็นระบบ โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ บัญชีการเงินของสำนักปฏิบัติธรรมควรแยกจากบัญชีวัด จัดทำสถิติผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม มีการตั้งทุนเพื่อการเผยแผ่ของสำนักปฏิบัติธรรม ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมผ่านทางสื่อ เช่น แผ่นป้าย แผ่นพับ วิทยุชุมชน ทางอินเทอร์เน็ต เช่น ไลน์ และเฟซบุ๊กเป็น ต้น จัดทำสื่อการปฏิบัติธรรม เช่น แผ่นซีดี ดีวีดี หนังสือสวดมนต์ และหนังสือคู่มือการปฏิบัติพระ กัมมัฏฐาน^{๕๒}

พระปลัดวรัญญู อคฺควชิโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการศึกษาพบว่า

๑. สภาพปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนต้นแบบ พบว่าด้าน บุคลากร อดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้นำเชิงปัจเจกชนสั่งการเพียงรูปเดียวและมีภาวะผู้นำสูง สร้างอัตลักษณ์ ให้กับวัดโดยดำเนินโครงการตามทักษะความสามารถเพียงด้านเดียวจนปรากฏผลชัดเจน เจ้าอาวาสรูปใหม่ซึ่งบริหารจัดการวัดต่อมาไม่สามารถสืบสานอัตลักษณ์เดิมไว้ได้ และพระภิกษุผู้ อุปสมบทใหม่ขาดระเบียบวินัยของพระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งการขาดแคลนศาสนทายาทสืบต่ออายุ พระพุทธศาสนาและกิจการคณะสงฆ์ พระภิกษุสงฆ์ขาดทักษะการศึกษาซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดำเนินการอย่างตั้งรับ ด้านการร่วมรับผิดชอบต่อชุมชน ขาดการ ประสานความเข้าใจสำหรับแต่ละโครงการที่วัดดำเนินการ

๒. หลักการบริหารตามแนวพุทธศาสนาสามารถสรุปได้ ๓ ประการ คือ หลักการครอง ตนครองคน และครองงาน รวมทั้งหลักพระวินัยช่วยให้การบริหารวัดดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดี งามและควรส่งเสริมอาคาริยวินัย กรอบควบคุมวิถีชีวิต แนวทางประพฤติปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ให้ เกิดขึ้นในชุมชน และทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์คือ ทฤษฎีประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์การ การชื้อน้ำจูงใจ และการควบคุม สำหรับวิธีการและ แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย การทบทวนพันธกิจ การวางแผน การดำเนินการพัฒนา การติดตามและการประเมินผล

^{๕๒} พระมหากังวาล ธีระมโฆ, “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๓. ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ต้องอาศัยองค์ประกอบ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านประชากรชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วยรูปแบบที่เกื้อกูลกัน ๕ ส่วน ประกอบด้วย

ขยับปัญหา ก่อนจึงยื้อนเขื่อนกาย คือการสำรวจรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูล เพื่อประเมินสภาพของวัดและชุมชนก่อนเลือกแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม ยิ่งให้ยิ่งได้ คือการประกาศเจตนารมณ์ของวัดที่จะดำเนินการ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน ฝนตกใส่ตุ่ม คือ การสำรวจความรู้พื้นฐานของชุมชน การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดเก็บบันทึกความรู้ที่จัดตั้งแหล่งเรียนรู้หรือพิพิธภัณฑ์ กลุ่มลายฉิมรดก คือการสร้างภาคีเครือข่าย ในการทำงานให้เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อกัน ระหว่างวัดกับชุมชน และระหว่างวัดกับองค์กรต่างๆ ต้องสุขก่อนจึงสำเร็จ คือการส่งเสริมพฤติกรรมทางด้านจิตใจให้บุคคลมีปัญญา คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ไม่เสพบริโภควัตถุเกินสมควร และมีความภาคภูมิใจในพื้นฐานความเป็นมาของชุมชนตนเอง^{๕๓}

พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า

๑. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ด้านการวางแผน การสรรหา การพัฒนาและการธำรงรักษา มีกลยุทธ์ คือกระบวนการของการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดแผนทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละงาน การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผลด้วยการจัดทำเป็นเอกสารที่ระบุวิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ด้านต่างๆ ในการดำเนินงานขององค์กรหนึ่งๆ เป็นเครื่องมือในการประสานงานและกำกับติดตามการดำเนินงานในส่วนต่างๆขององค์กรให้เป็นไปในทิศทางและจังหวะที่สอดคล้องกันซึ่งจัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกและภายในขององค์กรเพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์และกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรให้สอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มของสถานการณ์จุดมุ่งหมาย ภารกิจและวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์ขององค์กร นโยบายต่างๆ ที่สำคัญ แผนงานหลักและแผนงานอื่นๆ ที่จะนำมาปฏิบัติ มาบูรณาการเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงสอดคล้องกับหลักการบริหารขององค์กร เพื่อให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. สภาพกลยุทธ์การทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ที่เป็นอยู่นั้น คณะสงฆ์ได้นำกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ให้มี

^{๕๓} พระปลัดวรญาณ อกคฺวชิโร, “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนจนถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี เพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคคล คือ พระสังฆาธิการ ผู้เป็นศาสนทายาทสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคต นอกจากนั้น ปัญหาอุปสรรคการจัดการที่ไม่เหมาะกับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดเพชรบุรี มีสาเหตุสำคัญมาจากวิสัยทัศน์ที่ไม่ชัดเจน พันธกิจไม่เหมาะสม กระบวนการจัดการภายในคณะสงฆ์ไม่ชัดเจน เช่น การวางแผน การสรรหา การพัฒนา และการธำรงรักษา

๓. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี คือการใช้กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณค่าเพื่อเป็นการรักษาบุคลากรที่มีค่าให้คณะสงฆ์รู้จักคุณค่าของกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์นำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นกลยุทธ์การวางแผนงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับงานด้านทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมด ถือว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแม่แบบที่มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คณะสงฆ์ เพื่อเตรียมบุคคลให้เหมาะสมกับงานและเวลารวมทั้งพัฒนากำลังคนให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายยังสามารถประเมินกลยุทธ์ทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันและความต้องการในอนาคต พร้อมวิธีการเพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันกับทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตการพยากรณ์ความต้องการเพื่อให้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ว่างในอนาคต ซึ่งจำเป็นต้องให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีด้วย จึงนำเสนอกลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์ด้านการวางแผน มีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างให้ทรัพยากรมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นจนสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขณะเดียวกันพร้อมที่จะรับผิดชอบงานตำแหน่งสูงขึ้นเพื่อให้องค์กรสัมฤทธิ์ผล

กลยุทธ์ด้านการสรรหา การคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานหรือรับตำแหน่งในหน้าที่ต่างๆ มีสรรหาจากคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงาน การกำหนดการสรรหาทรัพยากรมนุษย์โดยให้ยึดหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เพื่อจะได้นำไปสู่ขั้นตอนที่มีคุณภาพ

กลยุทธ์ด้านการพัฒนา มีความเชื่อมั่นว่าจะต้องเปลี่ยนจากการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ไปสู่การพัฒนาทัศนคติ แรงจูงใจ และอุปนิสัยเพื่อให้คนหาความรู้เอง พัฒนาทักษะด้วยตัวเองรวมถึงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามทัศนคติที่เปลี่ยนไป

กลยุทธ์ด้านการธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคณะสงฆ์ จะทำให้เกิดความรัก ความผูกพันความนับถือ การร่วมมือร่วมใจ ความจงรักภักดี และความสำเร็จในงานของคณะสงฆ์ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์^{๔๔}

พระมหาศรณชัย มหาปุณฺโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่

ด้านการปกครอง ในรูปแบบเดิมๆ มีการประชุมเพื่ออบรมพระสังฆาธิการตามมติมหาเถรสมาคม หรือการจัดหลักสูตรในระยะสั้นๆ เท่านั้น จึงมีองค์กร หรือสถาบันที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมีการกระจายอำนาจ ประสานสร้างประโยชน์ สร้างเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน

ด้านการศึกษา มีการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่ยังคงไว้ซึ่งพระธรรมวินัย แต่มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญหรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น จึงควรให้ความสำคัญในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ปรับปรุงกฎระเบียบการจัดการศึกษาให้เข้ากับยุคสมัย วางนโยบายให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดเอกภาพทางการศึกษา พร้อมสร้างแรงจูงใจให้เห็นความสำคัญในการเรียนบาลี เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการบริหารจัดการทางด้านการศึกษาโดยมุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษาทางพระธรรมวินัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ จึงควรสนับสนุนให้มีการศึกษาทางธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้ในทางธรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป และควรมีการระดมความคิดเห็นเบื้องต้นในระดับจังหวัด เพื่อศึกษาความสำคัญของปัญหาอุปสรรค จุดเด่น จุดด้อยของแต่ละจังหวัด และเป็นมติของจังหวัดแล้วนำมารวมความคิดเห็นเป็นระดับภาคต่อไป

ด้านการเผยแผ่ มีการพัฒนาให้พระสังฆาธิการมีความก้าวหน้าในการเผยแผ่ และทักษะการใช้ภาษาของสมัยปัจจุบัน มีความพร้อมทั้งในการพูด เทศน์ การบรรยาย การเขียนและพิมพ์ตำราทางพระพุทธศาสนา และแต่งตำราทางวรรณคดี วรรณกรรม ตำราวิชาการ รวมถึงการมุ่งเน้นให้ประชาชนมีกานำไปปฏิบัติตาม ถือว่าเป็นการสั่งสอนในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติที่ควบคู่กันไป จึงควรมีแผนระยะสั้น และแผนระยะยาวในการฝึกอบรมผู้นำสงฆ์ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติการ

---

^{๔๔} พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก), “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ด้วยการจัดให้มีการรับฟังนโยบาย หลักการเผยแพร่ และฝึกพูด เทศน์ บรรยายและผลิตสื่อการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ เพื่อที่จะได้ทำงานเผยแพร่เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการสาธารณูปการ ในปัจจุบันมี ๒ รูปแบบ คือการพัฒนาตามกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยไม่ได้มีการวางแผนเอาไว้ล่วงหน้า ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่มาก และการพัฒนาโดยการศึกษา และวางแผนการก่อสร้างสิ่งต่างๆ ภายในวัดเพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่ จึงควรมีการจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาวัด ศึกษารายละเอียดของงานสาธารณูปการ การบริหารจัดการวัดด้วยความโปร่งใส การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ครอบนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รูปแบบการก่อสร้างตามภูมิภาคตามความเหมาะสม ตามอัตลักษณ์ของพื้นที่นั้นๆ และต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยต่างๆ กำลังความสามารถของเจ้าอาวาสในอนาคต น่าจะมีการระดมทุน หรือตั้งธนาคารพระพุทธศาสนา เพื่อเปิดโอกาสให้วัดเล็กๆ ที่มีการก่อสร้างแต่ขาดทุนทรัพย์ในการก่อสร้างให้ได้มีโอกาสได้กู้ยืมเพื่อการก่อสร้างสาธารณูปการของวัดให้มีประสิทธิภาพ และได้เกิดความรวดเร็วในการก่อสร้าง เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน และศูนย์กลางทางการศึกษาและการพัฒนาของชุมชน

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ ปัจจุบันมีการช่วยเหลือประชาชนโดยอยู่บนพื้นฐานของจิตเมตตา พระสงฆ์จึงควรมีบทบาทด้วยการแนะนำให้เกิดความคิดริเริ่มแก่ชาวบ้าน ในชุมชนมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมโดยทำหน้าที่เหมาะสมกับบทบาท คำนึงถึงความเหมาะสมและกาลเทศะ และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เป็นผู้นำในการเสียสละแสดงภาวะในการเป็นผู้นำที่มีอยู่ให้ประจักษ์แก่คณะสงฆ์และประชาชน ด้วยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์^{๕๕}

พระสมุทรวชิโรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า

๑. การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมากทำให้มีผู้มองศาสนาในแง่ต่างๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวกและในแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่พุทธศาสนาก็ยังนับว่ามีอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมอยู่มากในจิตใจของคนไทย และแสดงออกมาในรูปของโบราณสถานโบราณวัตถุ ประเพณี นิสัยศิลปวัฒนธรรม หรือความเมตตาปรานี และความโอบอ้อมอารี สิ่งเหล่านี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะ

^{๕๕} พระมหาศรณชัย มหาปุณฺโณ, “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

เฉพาะที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาจึงถือว่าสังคมไทยก็คือสังคมพุทธนั่นเอง ผู้ที่มีส่วนสำคัญผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือพระสงฆ์

สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันจารีตที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนะ คือพระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสถาบันพระพุทธรศาสนาที่ขาดเสียไม่ได้ ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนนอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ชี้นำทางศีลธรรมจรรยาโดยชี้ให้ทำนาให้ดู และเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจ ศาสนพิธีแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ส่งเสริมรักษานุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและให้บริการด้านอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่างๆ อีกด้วย

๒. สภาพปัญหาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามสืบเนื่องมาจากผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีทั้งความหลากหลายและรวดเร็วในการรับข้อมูลข่าวสาร ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดสมุทรสงคราม ปัญหาหลักคือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านพุทธศาสนพิธี/พิธีกรรม สื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม อันส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมามากมาย

๓. การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กล่าวคือด้านสภาพแวดล้อม ด้านพุทธศาสนพิธีและพิธีกรรม ด้านสื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านแหล่งการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมเชิงวิชาการในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านเครือข่ายภาคีทางศิลปวัฒนธรรม หลักพระพุทธศาสนา เป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน และหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทยกลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและศีลธรรม ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อให้คนประพฤติดี ประพฤติชอบ สร้างความเจริญดีงาม และความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งหากคนในสังคม

เกิดความเสื่อมใสศรัทธาตามหลักพุทธธรรมพระพุทธศาสนา ก็จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม^{๕๖}

สรุปได้ว่า จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การจัดการมีการกำหนดนโยบายจากเจ้าอาวาส ส่วนบุคลากรครู อาจารย์ผู้รับผิดชอบเฉพาะส่วนที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น เจ้าหน้าที่ และผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกันรับผิดชอบงานตามความเหมาะสม นอกจากนั้น นโยบายด้านการเผยแผ่ ควรจะมีการพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีความก้าวหน้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งทักษะการใช้ภาษา ปัจจุบัน มีความพร้อมทั้งการพูด การเทศน์ การบรรยาย การเขียน และพิมพ์ตำราทางวิชาการ และแต่งตำราทางวรรณคดี วรรณกรรม รวมถึงการมุ่งเน้นให้ประชาชนมีกานำไปปฏิบัติ ถือว่าเป็นการสั่งสอนในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติที่ควบคู่กันไป จึงควรมีแผนระยะสั้น และแผนระยะยาวในการฝึกอบรมพระสังฆาธิการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การจัดการให้มีการรับฟังนโยบาย หลักการเผยแผ่ การฝึกพูด การเทศน์ การบรรยาย และการผลิตสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ เพื่อทำงานเผยแผ่เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การเผยแผ่โดยภาพรวมยังเป็นรูปแบบเดิมๆ ขาดการปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน การบริหารงานอื่นๆ ก็ขาดระบบแบบแผนที่ชัดเจน ขาดระบบการจัดการที่ดี การศึกษาสงเคราะห์ขาดการกำหนดรูปแบบการให้การสงเคราะห์ที่ดีไม่เป็นระบบและการสาธารณสงเคราะห์มีรูปแบบและระบบที่ดีต่อการให้การอนุเคราะห์แก่ประชาชน

---

^{๕๖} พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธรรมโสภณ), “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระมหากังวาล ธีรธมโม, (๒๕๕๘)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการ มีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปรียัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก ๒. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการเกิดประสิทธิภาพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ๓. รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐาน คือเจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ มีการชวนขยายศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมาปรับปรุงสำนักตนเอง</p>
<p>พระปลัดวรวิญญ อคควชิโร, (๒๕๕๘)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการพบว่า อดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้นำเชิงปัจเจกชนสั่งการเพียงรูปเดียว ๒. หลักการบริหารตามแนวพุทธศาสนาช่วยให้การบริหารวัดดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม และควรส่งเสริมอาচারิยวินัย ๓. ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการบริหารจัดการต้องอาศัยองค์ประกอบ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านประชากรชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา</p>

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก), (๒๕๕๘)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการ ทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ คือกระบวนการของการกำหนดทิศทางและ วัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดแผนทั้งในระยะ สั้น กลาง และยาว ๒. สภาพกลยุทธ์การทรัพยากรมนุษย์ ของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่นั้น มีความสอดคล้องตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ แบ่งเป็น <ol style="list-style-type: none"> ๑) ด้านการวางแผน ความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีภาวะความเป็น ผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและ สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญ ๒) ด้านการสรรหา คัดเลือก บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงาน เพื่อจะได้นำไปสู่ขั้นตอนที่มีคุณภาพ ๓) ด้านการพัฒนา พัฒนาความรู้ ทักษะ พฤติกรรม ๔) ด้านการรักษา ความสัมพันธ์ที่ดีของคณะสงฆ์ การร่วมมือร่วมใจ ความจงรักภักดี และความสำเร็จในงานของคณะ สงฆ์ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งที่เหมาะสมกับ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระมหาศรณชัย มหาปุณฺโณ, (๒๕๕๖)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” การศึกษาพบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑) ด้านการปกครอง มีการประชุมเพื่ออบรมพระสังฆาธิการตามมติมหาเถรสมาคมหรือการจัดหลักสูตรในระยะสั้นๆ เท่านั้น ๒) ด้านการศาสนศึกษา มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญหรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษาทางพระธรรมวินัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ ๔) ด้านการเผยแผ่ มีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาของสมัยปัจจุบัน มีความพร้อมทั้งในการพูด เทศน์ การบรรยาย ๕) ด้านการสาธารณูปการ ในปัจจุบันมี ๒ รูปแบบ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ปัจจุบันมีการช่วยเหลือประชาชนโดยอยู่บนพื้นฐานของจิตเมตตา แสดงภาวะในการเป็นผู้นำที่มีอยู่ให้ประจักษ์แก่คณะสงฆ์และประชาชน

ตารางที่ ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระสมุทรขจรโสภณ (โสภณ ธรรมโสภณ), (๒๕๕๗)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการศึกษาพบว่า</p> <p>๑) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมผู้ที่มีส่วนสำคัญผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือพระสงฆ์แล้วพระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ส่งเสริมรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและให้บริการด้านอื่นๆ ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่างๆ อีกด้วย</p> <p>๒) สภาพปัญหาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสืบเนื่องมาจากผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาส่งเสริม</p> <p>๓) การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านานกลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ซึ่งหากคนในสังคมเกิดความเสื่อมใสศรัทธาตามหลักพุทธธรรมพระพุทธศาสนา ก็จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม</p>

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ พบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบไว้มากมาย ต่อไปดังนี้

พระเมธีธรรมาลังการ (ประยูทธ ภูริทตฺโต) และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของผู้บริหารครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปาง” ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางด้านการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนด้านการบริหารงานวิชาการด้านการบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารการเงินและพัสดุ (งบประมาณ)ด้านการบริหารกิจการนักเรียนโดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

๑. ด้านการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยอันดับแรกมีวิธีการสรรหาบุคลากรเข้ามาสอนอย่างเป็นระบบอันดับสองมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรอย่างเพียงพออันดับสามติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมออันดับสุดท้ายมีระบบสวัสดิการจูงใจและเกื้อหนุนให้เกิดประสิทธิผลในการทำงาน

๒. ด้านการบริหารงานวิชาการศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการบริหารงานวิชาการเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยอันดับแรกมีการประเมินก่อนเรียนเพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียนทุกครั้งที่มีการเรียนการสอนอันดับสองครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและวางเกณฑ์การวัดและการให้คะแนนไว้อย่างชัดเจนอันดับสามครูผู้สอนได้อธิบายและมอบหมายให้นักเรียนได้ฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเองอยู่เสมออันดับสุดท้ายกำหนดให้ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทักษะนอกห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ

๓. ด้านการบริหารอาคารสถานที่และสภาวะแวดล้อมศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการบริหารอาคารสถานที่และสภาวะแวดล้อมเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยอันดับแรกมีโต๊ะเก้าอี้ครบจำนวนครูและนักเรียนอันดับสองอาคารเรียนและห้องเรียนที่พอเพียงกับจำนวนนักเรียนอันดับ

สามจัดแบ่งหน้าที่ให้บุคลากรรับผิดชอบด้านอาคารสถานที่อย่างเหมาะสมอันดับสุดท้ายมีป้ายนิเทศ แผนภูมิภาพประกอบการเรียนและสิ่งตกแต่งอื่นๆที่ทำให้ห้องเรียนน่าสนใจ

๔. ด้านการบริหารการเงินและพัสดุ (งบประมาณ) ศักยภาพการบริหารการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการบริหารการเงินและพัสดุ (งบประมาณ) เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยอันดับแรกผู้บริหารมีศักยภาพในการเสาะหางบประมาณมาบริหารโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพอันดับสองการจัดสรรงบประมาณเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมอันดับสามมีนโยบายและการวางแผนการจัดสรรงบประมาณประจำปีอย่างชัดเจนอันดับสุดท้ายมีการจัดทำเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานด้านการเงินและพัสดุ

๕. ด้านการบริหารกิจการนักเรียนศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการบริหารกิจการนักเรียนเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยอันดับแรกมีสวัสดิการเช่นที่พักอาศัยอาหารเครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์การศึกษาอันดับสองมีการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนอันดับสามนักเรียนมีการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนอย่างเคร่งครัดอันดับสุดท้ายมีการส่งเสริมให้นักเรียนออกไปบริการวิชาการแก่สังคม เช่นสอนหนังสือในโรงเรียนต่างๆ

๖. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนด้านการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนด้านการบริหารงานวิชาการด้านการบริหารอาคารเรียนและสภาวะแวดล้อมด้านการบริหารการเงินและพัสดุ (งบประมาณ) ด้านการบริหารกิจการนักเรียนในภาพรวมและรายได้ไม่แตกต่างกัน

๗. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางจำแนกตามประสบการณ์ทำงานของครูผู้สอนด้านการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนด้านการบริหารงานวิชาการด้านการบริหารอาคารเรียนและสภาวะแวดล้อมด้านการบริหารการเงินและพัสดุ (งบประมาณ) ด้านการบริหารกิจการนักเรียนในภาพรวมและรายได้ไม่แตกต่างกัน

๘. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางจำแนกตามระดับการศึกษาของนักเรียนด้านการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนด้านการบริหารงานวิชาการด้าน

การบริหารอาคารเรียนและสภาวะแวดล้อมด้านการบริหารการเงินและพัสดุ(งบประมาณ) ด้านการบริหารกิจการนักเรียนในภาพรวมและรายได้ไม่แตกต่างกัน

๘. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทฤษฎีของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปางจำแนกตามระยะเวลาที่เข้ามาศึกษาของนักเรียนด้านการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนด้านการบริหารงานวิชาการด้านการบริหารอาคารเรียนและสภาวะแวดล้อมด้านการบริหารการเงินและพัสดุ(งบประมาณ) ด้านการบริหารกิจการนักเรียนในภาพรวมและรายได้ไม่แตกต่างกัน^{๕๗}

พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี (ชรินทร์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยประเภทหนึ่ง ที่ควรจะได้รับ การสนับสนุนจากภาครัฐ รัฐบาลควรเห็นความสำคัญของภาษาบาลีและจัดหา งบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการ ถ้าไม่เช่นนั้น ก็จะอยู่รอดเฉพาะสำนักเรียนที่ใหญ่ๆ และมีงบประมาณมากเท่านั้น ส่วนสำนักเรียนเล็กๆก็จะค่อยๆเสื่อมสลายลงไป ดังนั้น รัฐบาลควรมี งบประมาณสนับสนุนทั้งทางด้านภัตตาหาร ด้านการบริหารจัดการ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้าน ค่าตอบแทนหรือค่านิตยภัต เป็นต้น

สิ่งที่สำคัญซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนก บาลี นั่นคือการได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าสำนัก เรียน ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงของสำนักเรียน ควรดูแลเอาใจใส่เรื่องการบริหารจัดการทุกด้าน โดยเฉพาะด้านผู้เรียน ควรวางแผนล่วงหน้าเรื่องการรับนักเรียน เพราะผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนก บาลีอย่างจริงจังในปัจจุบันมีจำนวนน้อย นอกจากนี้ยังมีด้านการบริหารภายในสำนักเรียน เช่น การจัดหาสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน การหาครูสอนที่มีความชำนาญ การดูแลเอาใจใส่นักเรียนทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะ เป็นด้านที่อยู่อาศัย ด้านอุปกรณ์การเรียน ด้านการให้รางวัลแก่นักเรียน เพื่อให้การ จัดการเรียน การสอนภาษาบาลียั่งยืนต่อไป

ด้านครูผู้สอนก็เป็นส่วนที่สำคัญเช่นเดียวกัน ผู้บริหารสำนักเรียนควรจัดหาครูสอนที่ เป็นครูสอนประจำทุกปี เพราะจะได้ครูสอนที่ชำนาญ ถ้าหากครูสอนเป็นปีต่อปี จะทำให้นักเรียน ไม่มีครูสอนที่มีความชำนาญ ดังนั้น ผู้บริหารสำนักเรียนควรจัดหาและพัฒนาบุคลากรด้านนี้อย่าง ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ครูผู้สอนควรพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ หมั่นฝึกฝนหาความรู้ อยู่ เสมอ พัฒนาการสอนให้มีเทคนิคใหม่ และทันสมัยอยู่เสมอ

^{๕๗} พระเมธีธรรมมาลังการ (ประยูทธ ภูริทตฺโต) และคณะ, “การศึกษาศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทฤษฎีของผู้บริหารครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปาง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๕๗).

ปัญหาและอุปสรรคอีกด้านหนึ่งที่ทำให้การศึกษาระดับภาษาบาลีไม่ได้รับความสนใจจากผู้เรียนเหมือนในอดีต คือการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันเปิดกว้างให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามชอบใจ โดยเฉพาะการศึกษาทางโลก ทำให้ผู้เรียนไม่มีเวลาทุ่มเทให้การเรียนบาลี จึงทำให้การศึกษาระดับภาษาบาลีไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร^{๕๘}

พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อติธมโม) ได้ทำการวิจัย “เรื่องการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นอำเภอที่มีพื้นที่และประชากรพระสงฆ์สามเณรจำนวนมาก และประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอยู่หลายประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากสถิติผลการสอบผลการสอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในอำเภอแก่งคอย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๓ ผลการศึกษาพบว่า มีจำนวนพระภิกษุที่ศึกษาและเข้าสอบ จำนวน ๒๕๐ รูป สอบได้เพียง ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒ รูปเท่านั้น นับว่าเป็นจำนวนที่ต่ำมาก สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยรวมยังไม่ประสบความสำเร็จ^{๕๙}

พระมหาพจน์ สุวโจ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี” ผลการศึกษาพบว่า

๑. ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของหลักสูตรขาดความชัดเจน โครงสร้างของหลักสูตรเน้นด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ และเนื้อหาของหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๒. ด้านปัจจัยเบื้องต้น คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน มีความเป็นกัลยาณมิตรและเป็นแบบอย่างที่ดี แต่ขาดด้านเทคนิคการสอน ผู้เข้ามามีความแตกต่างกันด้านอายุและพื้นฐานการศึกษา สถานที่เรียนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน แต่ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย

๓. ทักษะการเรียน การวัดผลและประเมินผล ไม่สอดคล้องกับความต้องการของครูและนักเรียน ควรพิจารณาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

^{๕๘} พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี (ชรินทร์), “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒)

^{๕๙} พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อติธมโม), “การศึกษาสภาพแนวทางการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

๔. ด้านผลผลิต ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เพราะไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่เรียนมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ไม่สามารถประยุกต์หลักธรรมวินัยให้เหมาะสมแก่สมณภาวะได้ ฉะนั้น จึงควรเพิ่มวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความศรัทธาที่จะรักษาสถาบันพระพุทธศาสนา^{๖๐}

พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลี” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อเป็นแนวทางของการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไว้ดังนี้

ด้านการบริหารหลักสูตร

๑. สำนักเรียนทุกสำนักควรมีการสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร ร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจข้อกำหนดต่างๆ ของหลักสูตร

๒. ผู้บริหารสำนักเรียนควรมาให้กำลังใจแก่อาจารย์และนักเรียนในขณะที่ทำการ เรียนการสอน และถามความต้องการของอาจารย์ในเรื่องต่างๆ

๓. ควรปรับปรุงรูปแบบของหนังสือหรือหลักสูตรการเรียนการสอนให้ดูน่าเรียน น่าสอนมากกว่าที่เป็นอยู่

๔. สำนักเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณให้อาจารย์จัดทำคู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอน ของแต่ละชั้นเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และควรจัดงบประมาณให้เพียงพอและเหมาะสมกับชั้นเรียนหรือหลักสูตรของนักเรียนทุกชั้นทุกประโยคที่มีการเปิดสอน

๕. สำนักเรียนควรส่งเสริมให้อาจารย์ศึกษาวิธีขั้นตอนในการจัดทำคู่มือการศึกษา บาลีเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และควรผลิตคู่มือเกี่ยวกับหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนให้มากขึ้น เพื่อสะดวกกับการสอน และทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย

๖. ควรมีกองทุนการศึกษาให้สวัสดิการแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาแต่ละชั้น นั้นๆ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับนักเรียนในการที่จะศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมมากยิ่งขึ้น^{๖๑}

^{๖๐} พระมหาพจน์ สุวโจ, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๖๑} พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน), “ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔).

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระเมธีธรรมมาลังการ (ประยูทธ ภูริทตฺโต) และคณะ (๒๕๔๗)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของผู้บริหารครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปาง” พบว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. บริหารงานบุคคล ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๒. ด้านการบริหารงานวิชาการในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๓. ด้านการบริหารอาคารสถานที่ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๔. ด้านการบริหารการเงินและพัสดุ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๕. ด้านการบริหารกิจการนักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๖. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ศักยภาพการบริหารด้านการบริหารกิจการนักเรียนในภาพรวมและรายได้ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี (ชรินทร์), (๒๕๕๒, หน้า ๙๑)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสำนัก เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า การเรียน การสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็น การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยประเภท หนึ่ง ที่ควร จะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ รัฐบาลควรเห็น ความสำคัญของภาษาบาลีและจัดหา งบประมาณ ให้เพียงพอต่อความต้องการ รัฐบาลควรมี งบประมาณสนับสนุนทั้งทางด้านภัตตาหาร ด้าน การบริหารจัดการ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้าน ค่าตอบแทนหรือค่านิตยภัต เป็นต้น</p>
<p>พระครูวิชิตกิจโกศล (มานะชัย อติธมโม), (๒๕๕๔, หน้า ๓)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัย “เรื่องการศึกษาสภาพ และแนวทางการจัดการการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการ ศึกษาของคณะสงฆ์ประสบปัญหาเกี่ยวกับการ จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมอยู่หลายประการโดยเฉพาะเมื่อ พิจารณาจากสถิติผลการสอบพบว่า มีจำนวน พระภิกษุที่ศึกษาและเข้าสอบ จำนวน ๒๕๐ รูป สอบได้เพียง ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒ เท่านั้น</p>

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระมหาพจน์ สุวโจ (๒๕๕๕, หน้า ๒)</p>	<p>ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี” ผลการศึกษาพบว่า ๑. ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของหลักสูตรขาดความชัดเจน ๒. ด้านปัจจัยเบื้องต้น ผู้สอน มีความเป็นกัลยาณมิตรและเป็นแบบอย่างที่ดี แต่ขาดด้านเทคนิคการสอน ๓. ทักษะการเรียนรู้ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของครูและนักเรียน ๔. ด้านผลผลิต ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เพราะไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่เรียนมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้</p>
<p>พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน), (๒๕๕๔, หน้า ๑๕๑-๑๕๓)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลี” แนวทางของการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ๑. สำนักเรียนทุกสำนักควรมีการสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจข้อกำหนดต่างๆ ของหลักสูตร ๒. ผู้บริหารสำนักเรียนควรมาให้กำลังใจแก่อาจารย์และนักเรียนในขณะทำการเรียนการสอน ๓. ควรปรับปรุงรูปแบบของหนังสือหรือหลักสูตรการเรียนการสอนให้ดูน่าเรียน ๔. สำนักเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณให้อาจารย์จัดทำคู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอน ของแต่ละชั้น ๕. สำนักเรียนควรส่งเสริมให้อาจารย์ศึกษาวิธีขั้นตอนในการจัดทำคู่มือการศึกษา บาลี ๖. ควรมีกองทุนการศึกษา</p>

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ

๑. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา
สามัญ

๒. ศีรษะพยาการในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M^{๒๒} ได้แก่

- ๑) คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา
- ๒) เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน
- ๓) วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่สำนักเรียนจะต้องจัดหา
- ๔) การจัดการ (Management) การบริหารงานภายในสำนักเรียน

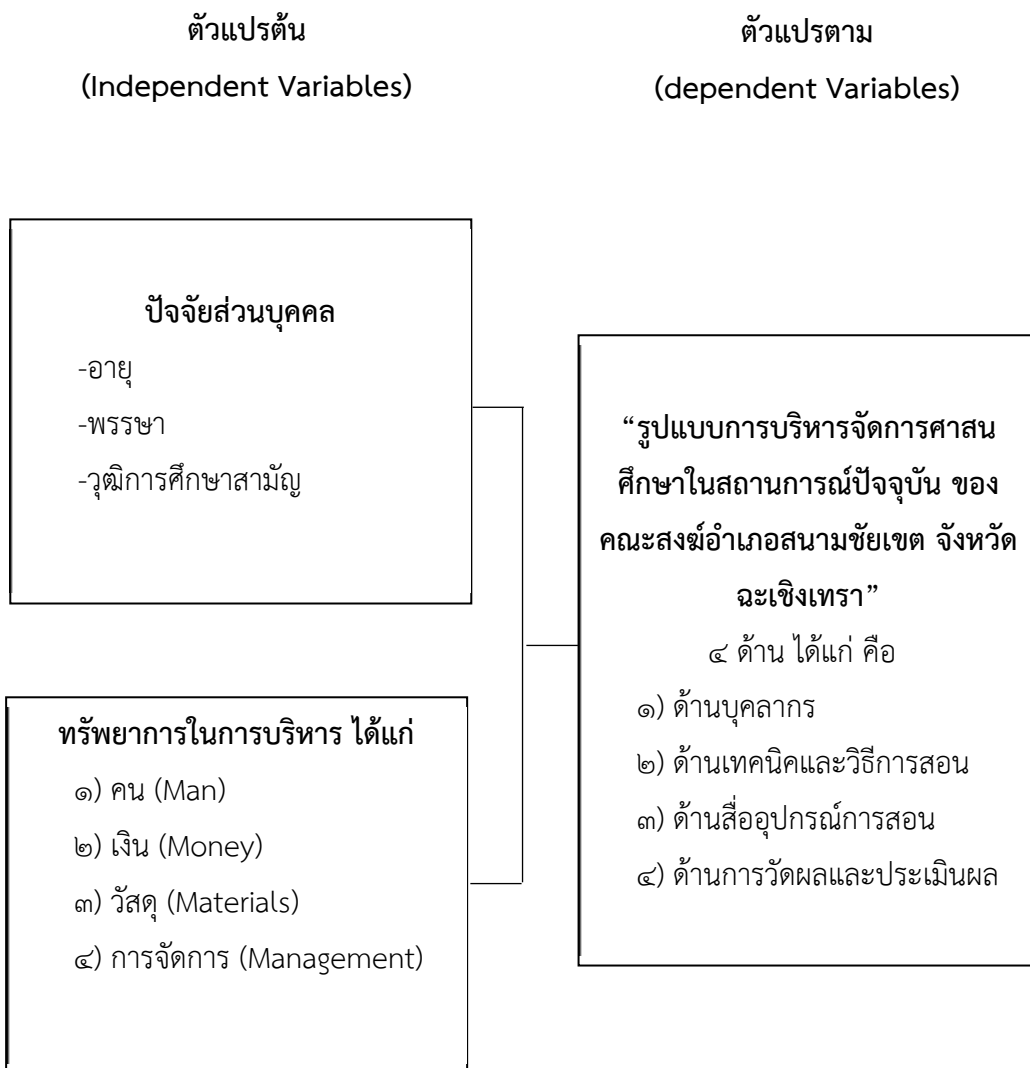
ตัวแปรตาม (dependent Variables) รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ๔ ด้าน โดยได้นำ ทฤษฎีขององรี ฟาโยล (Henri Falyo)^{๒๓} โดยบูรณาการเป็นกระบวนการแนวทางการบริหารจัดการ ได้แก่

- ๑) ด้านบุคลากร
- ๒) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน
- ๓) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน
- ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล

---

^{๒๒} ดอกจันทร์ คำมีรัตน์ และคณะ, (๒๕๕๒), กลยุทธ์ในการบริหารของบริษัท เอ็นอีซีโทดอิน อีเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.grad.ru.ac.th/download4/141.pdf> [๑๖ กันยายน ๒๕๕๓].

^{๒๓} อ่างใน สุวกิจ ศรีปัดดา, การบริหารการศึกษา, (มหาสารคาม : โรงพิมพ์อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๖๑.

แผนภาพ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัย เขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ไว้ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดหัวข้อปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัย และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย
๓. กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม จำนวน ๘ รูปหรือคน ดังนี้

กลุ่มพระสังฆาธิการฝ่ายบริหาร จำนวน ๒ รูป

ลำดับที่ ๑. พระสมุห์ทวีศักดิ์ เทวธมโม ผู้ช่วยเจ้าสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรม
วัดนางาม

ลำดับที่ ๒. พระครูวินัยธรมานะหิริธมโม เลขานุการสนามสอบธรรมศึกษา
ร.ร.ตชด.บ้านนายาว

กลุ่มพระสอนธรรม จำนวน ๓ รูป

ลำดับที่ ๓. ไบฎีกาวิชัย ธีรสทโธ เจ้าอาวาสวัดนาอิสาน พระสอนจริยธรรม
ร.ร.ตชด บ้านนาอิสาน

ลำดับที่ ๔. พระครูสังฆรักษ์เสกสรร ธีรกุลโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนายาว พระสอนปริยัติ
ธรรมวัดนายาว

ลำดับที่ ๕. พระครูสมุห์สุข สุขิโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดคลองเตย พระสอนศีลธรรม
ร.ร.ตชด.บ้านนายาว

กลุ่มพระสงฆ์ผู้รับการเผยแผ่ จำนวน ๓ รูป

ลำดับที่ ๖. พระครูสมุห์นิต อภิชาโน เลขานุการวัดนางาม นักเรียนนักธรรมชั้นเอก

ลำดับที่ ๗. พระทองพูน ฐิตโสภโณ เจ้าสำนักสงฆ์เขากระทอน นักเรียนนักธรรมชั้นเอก

ลำดับที่ ๘. พระรังสรรค์ รุกขิตญาโณ นักเรียนนักธรรมชั้นโท

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ ๒ เป็นข้อความคำถามจำนวน ๕ ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๕ รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐ และมีการใช้ภาษาไม่เหมาะสมในบางข้อ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ **ระยะที่หนึ่ง** เป็นขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) ทำการนัดหมายวันเวลาที่จะไปขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๒) ขออนุญาตนำจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- ๓) ส่งหนังสือนำและแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย ๗ วัน
- ๔) เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

ระยะที่สอง เป็นขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) แนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคย
- ๒) แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และอธิบายลำดับขั้นตอนในการสัมภาษณ์
- ๓) ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อใช้อ้างอิงในการสรุปผลการวิจัย

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๓.๓ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๕๐๖ รูป^๑

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๕๐๖ รูป โดยคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๒

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร} \quad n &= \frac{506}{1 + 506(0.05)^2} \\ &= 223 \end{aligned}$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๒๓ รูป

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสม โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad n &= \frac{nN}{N^1} \\ \text{โดยที่} \quad n &= \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด} \\ N &= \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม} \\ N^1 &= \text{จำนวนประชากรทั้งหมด} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ตัวอย่างเช่น ตำบลคูยายหมี เขต ๑} &= \frac{61 \times 223}{506} \\ &= 26 \end{aligned}$$

^๑ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา, ทะเบียนวัดในเขตปกครองอำเภอสนามชัยเขต, (จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒๕๖๓), (อัตสำเนา).

^๒ สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

กลุ่มประชากรที่ศึกษา	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (รูป)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑. ตำบลคูยายหมี เขต ๑	๖๑	๒๗
๒. ในตำบลคูยายหมี เขต ๒	๕๒	๒๓
๓. ในตำบลลาดกระทิง เขต ๑	๔๘	๒๑
๔. ตำบลลาดกระทิง เขต ๑	๔๒	๑๙
๕. ตำบลทุ่งพระยา เขต ๑	๕๔	๒๔
๖. ตำบลทุ่งพระยา เขต ๒	๔๕	๒๐
๗. ตำบลท่ากระดาน เขต ๑	๕๓	๒๓
๘. ตำบลท่ากระดาน เขต ๒	๔๙	๒๒
๙. ตำบลท่ากระดาน เขต ๓	๖๕	๒๙
๑๐. ตำบลท่ากระดาน เขต ๔	๓๗	๑๖
รวม	๕๐๖	๒๒๓

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๙. ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสตราจารย์ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระภิกษุ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสตราจารย์ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑) คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๒) เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๓) วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๔) การจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระภิกษุ ที่มีต่อปัจจัยทางด้านรูปแบบการบริหารจัดการศาสตราจารย์ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านบุคลากร มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๒. ด้านเทคนิคและวิธีการสอน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๓. ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

๔. ด้านการวัดผลและประเมินผลมีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

ค. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยที่ปริภษาสารนิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขตของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูล

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence)^๔ โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๕ ใช้

^๓ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ดานสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

^๔ พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๒๔-๒๒๖.

^๕ Lee J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p. 67.

โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้งฉบับเท่ากับ .๐.๙๔๘

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try Out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงเจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต ตลอดจนถึง เจ้าสำนักศาสนศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือพระภิกษุ จำนวน ๕๐๖ รูป และกลุ่มตัวอย่างคือ พระภิกษุ จำนวน ๒๒๓ รูป โดยในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยผู้วิจัย ระหว่างวันที่ ๑-๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ รวมใช้ระยะเวลา ๑ สัปดาห์ ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน ๒๒๓ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้สถิติการวิเคราะห์คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

๓) การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยใช้สถิติสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อบอกทิศทางและขนาดความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในการแปลความหมายดังนี้

ลักษณะของความสัมพันธ์ (r)

ข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากอย่างสมบูรณ์

- สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวก
- สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางลบ

ข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากอย่างไม่สมบูรณ์

- สัมพันธ์กันอย่างไม่สมบูรณ์ทางบวก
- สัมพันธ์กันอย่างไม่สมบูรณ์ทางลบ

ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์

- ค่าความสัมพันธ์จะเป็นศูนย์

โดยมีเกณฑ์การแปลค่า ดังนี้^๖

๐.๘๑ - ๑.๐๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันมาก
๐.๕๑ - ๐.๘๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
๐.๒๑ - ๐.๕๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อยหรือต่ำ
๐.๐๑ - ๐.๒๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก
๐.๐๐	หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technic)

---

^๖ Bartz, A.E., **Basic Statistical Concepts**, 4th ed., (New Jersey: Prentice-Hall, 1999), p. 84.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

๔.๖ องค์กรความรู้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๒๓ รูป จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๒๓)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนตัวของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๑๙	๘.๕
๓๑-๔๐ ปี	๕๖	๒๕.๑
๔๑-๕๐ ปี	๑๑๐	๔๙.๓
๕๑ ปี ขึ้นไป	๓๘	๑๗.๐
รวม	๒๒๓	๑๐๐.๐
พรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓๘	๑๗.๐
๖ - ๑๐ พรรษา	๙๒	๔๑.๓
๑๑ - ๒๐ พรรษา	๙๓	๔๑.๗
๒๑ พรรษา ขึ้นไป	๐	๐
รวม	๒๒๓	๑๐๐.๐
วุฒิการศึกษาสามัญ		
ประถม	๓๓	๑๕.๕
มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	๑๖	๗.๕
มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	๔๙	๒๓.๐
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	๑๑๕	๕๒.๐
รวม	๒๒๓	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ดังนี้

อายุ พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓ รองลงมาคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑ ถัดลงมาอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ และที่น้อยที่สุดคืออายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ ตามลำดับ

พรรษา พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๗ รองลงมาคือมีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ ถัดลงมามีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า จำนวน ๑๔๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๙ รองลงมาที่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถม จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ ถัดลงมามีการศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓ จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ เท่ากันกับ มีการศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖ จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของของพระสงฆ์ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑) ทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ๒) ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม

(n=๒๒๓)

สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัด ฉะเชิงเทรา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M	๓.๒๒	๐.๔๗๑	ปานกลาง
๒. ด้านรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัด ฉะเชิงเทรา	๓.๔๔	๐.๕๐๕	ปานกลาง
รวม	๓.๓๓	๐.๔๔๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๓, S.D.= ๐.๔๔๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งสองด้าน คือ รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และ ทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ตามลำดับ

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑) คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา ๒) เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน ๓) วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา และ ๔) การจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ในภาพรวม

(n=๒๒๓)

ทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา	๓.๒๘	๐.๕๔	ปานกลาง
๒. เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน	๒.๘๙	๐.๗๕๕	ปานกลาง
๓. วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา	๓.๔๒	๐.๕๘๓	ปานกลาง
๔. การจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน	๓.๒๙	๐.๗๔๕	ปานกลาง
รวม	๓.๒๒	๐.๔๗๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๒๒, S.D. = ๐.๔๗๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับ
 ทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านคน (Man) บุคลากรทางการศึกษา
 (n=๒๒๓)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากร ด้านการศาสนศึกษา	๓.๕๐	๐.๗๕๙	มาก
๒. บุคลากรมีความเข้าใจในการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่	๓.๑๗	๐.๖๘๗	ปานกลาง
๓. มีบุคลากรเพียงพอต่อการจัดการบริหารทรัพยากร	๓.๑๗	๐.๖๘๙	ปานกลาง
รวม	๓.๒๘	๐.๕๔๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการ
 บริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๒๘ ,
 S.D.=๐.๕๔๐)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับ
ทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M เงิน (Money) งบประมาณในการ
บริหารงาน

(n=๒๒๓)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีแหล่งเงินทุนภายนอกจากภาครัฐ	๓.๐๐	๐.๘๑๙	ปานกลาง
๒. มีแหล่งเงินทุนภายนอกจากภาคเอกชน(ประชาชน)	๒.๙๒	๐.๙๕๘	ปานกลาง
๓. ใช้งบประมาณในการบริหารจากงบภายใน(วัด)	๒.๗๕	๐.๘๓๑	ปานกลาง
รวม	๒.๘๙	๐.๗๕๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการ
บริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านงบประมาณในการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X}$ =๒.๘๙ , S.D.=๐.๗๕๕)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านวัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา

(n=๒๒๓)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ทรัพยากรที่มีอยู่เพียงพอต่อการบริหารจัดการในด้านการ การศาสนศึกษา	๓.๓๓	๐.๗๕๒	ปานกลาง
๒. มีการจัดการทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่างคุ้มค่า	๓.๖๗	๐.๗๕๒	มาก
๓. มีการนำกลับมาใช้ใหม่(Ricycle)ของทรัพยากรที่ใช้แล้ว หมดไปเช่นกระดาษที่พิมพ์ไปแค่ด้านเดียว	๓.๒๖	๐.๙๒๑	ปานกลาง
รวม	๓.๔๒	๐.๕๘๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านเป็นฐานะในการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๔๒ , S.D.=๐.๕๘๓)

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับ
 ทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านการจัดการ (Management)
 การบริหารสำนักเรียน

(n=๒๒๓)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีการวัดระดับความรู้ความสามารถของและมาตรฐาน ของผู้บุคลากร	๓.๑๗	๐.๘๐๖	ปานกลาง
๒. มีมาตรการในการวัดระดับผู้เรียนได้ตรงตามมาตรฐานที่ กำหนดไว้ว่าเป็นสากล	๓.๒๗	๑.๑๖๒	ปานกลาง
๓. มีการจัดสรรงบประมาณในการบริหารสำนักเรียนอย่าง เหมาะสมและเพียงพอ	๓.๔๓	๐.๘๕๖	ปานกลาง
รวม	๓.๒๙	๐.๗๔๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการ
 บริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านการจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ใน
 ระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๒๙ , S.D.=๐.๗๔๕)

๔.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านบุคลากร ๒) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน ๓) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน และ ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม

(n=๒๒๓)

ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัด ฉะเชิงเทรา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านบุคลากร	๓.๒๘	๐.๖๑๙	ปานกลาง
๒. ด้านเทคนิคและวิธีการสอน	๓.๔๕	๐.๖๐๗	ปานกลาง
๓. ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน	๓.๔๘	๐.๖๙๗	ปานกลาง
๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล	๓.๕๔	๑.๐๑๙	มาก
รวม	๓.๔๔	๐.๕๐๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๗๗, S.D. = ๐.๕๒๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีเพียงด้านการวัดผลและประเมินผลที่อยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อ
 ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต
 จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากรทางการสอน

(n=๒๒๓)

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหาร จัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศา สนศึกษาเอง	๓.๕๙	๐.๙๕๙	มาก
๒. มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศา สนศึกษา จากองค์กรภาครัฐเข้ามาสนับสนุน	๒.๗๕	๑.๐๐๓	ปานกลาง
๓. บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการ บริหารจัดการศาสนศึกษา	๓.๕	๐.๗๖๔	มาก
รวม	๓.๒๘	๐.๖๑๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศา
 สนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับ
 ปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๒๘ , S.D.=๐.๖๑๙)

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อ
 ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต
 จังหวัดฉะเชิงเทราด้านเทคนิคและวิธีการสอน

(n=๒๒๓)

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหาร จัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าข้อมูลในการเรียน การสอน	๓.๗๕	๐.๕๙๓	มาก
๒. ผู้สอบสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้สนุกสนาน น่าสนใจ ตามเนื้อหาที่สอน	๓.๔๑	๐.๖๓๗	ปานกลาง
๓. มีการจัดกิจกรรมที่สัมพันธ์กับบทเรียน	๓.๑๗	๐.๙๗๘	ปานกลาง
รวม	๓.๔๕	๐.๖๐๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการ
 ศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน โดย
 ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๔๕ , S.D.=๐.๖๐๗)

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อ
ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต
จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน

(n=๒๒๓)

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหาร จัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีการใช้สื่อ วัสดุทัศนมาประกอบการเรียนการสอน	๓.๐๑	๐.๘๑๖	ปานกลาง
๒. มีการใช้เครื่องขยายเสียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการ สอน	๓.๕๙	๐.๖๓๗	มาก
๓. มีการนำอุปกรณ์มาประกอบในการเรียนการสอน	๓.๘๔	๐.๘๙๔	มาก
รวม	๓.๔๘	๐.๖๙๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรใน
การบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =๓.๔๘ ,
S.D.=๐.๖๙๗)

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อ
ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต
จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล

(n=๒๒๓)

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหาร จัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนและคุ้มค่าต่อการใช้ทรัพยากร ในการจัดการศาสนศึกษา	๓.๕๑	๐.๙๕๓	มาก
๒. ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ พัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างคุ้มค่าต่อการใช้ทรัพยากร ในการบริหารจัดการการศาสนศึกษา	๓.๕๙	๑.๐๓๑	มาก
๓. ผู้สอนการมีวัดผลและประเมินผลโดยเน้นความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เน้นกระบวนการคิด การแก้ ปัญหา การ ประยุกต์ใช้ และการปรับปรุงได้เหมาะสมต่อการ ใช้ทรัพยากรในการจัดการศาสนศึกษา	๓.๕๑	๑.๑๘๙	มาก
รวม	๓.๕๔	๑.๐๑๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรใน
การบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๓.๕๔ ,
S.D.=๑.๐๑๙)

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ (n=๒๒๓)

รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์		SS	Df	MS	F	Sig.
๑. ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	๑๑.๖๙๐	๓	๓.๘๙๗	๑๑.๖๓๒**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๗๓.๓๖๖	๒๑๙	๐.๓๓๕		
	รวม	๘๕.๐๕๖	๒๒๒			
๒. ด้านเทคนิคและวิธีการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๕๖	๓	๐.๑๑๙	๐.๓๑๙	๐.๘๑๒
	ภายในกลุ่ม	๘๑.๓๙๗	๒๑๙	๐.๓๗๒		
	รวม	๘๑.๗๕๓	๒๒๒			
๓. ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน	ระหว่างกลุ่ม	๖.๑๙๑	๓	๒.๐๖๔	๔.๔๔๔**	๐.๐๐๕
	ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๖๙๐	๒๑๙	๐.๔๖๔		
	รวม	๑๐๗.๘๘๑	๒๒๒			
๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๙๒.๘๔๗	๓	๓๐.๙๔๙	๔๙.๓๐๕**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๓๗.๔๖๘	๒๑๙	๐.๖๒๘		
	รวม	๒๓๐.๓๑๕	๒๒๒			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๐๔๙	๓	๔.๐๑๖	๑๙.๗๑๕**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๔๔.๖๑๖	๒๑๙	๐.๒๐๔		
	รวม	๕๖.๖๖๖	๒๒๒			

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F – test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า ของพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง ๔ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๔-๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ ด้านภาพรวม

(n=๒๒๓)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑ ปีขึ้นไป
		๓.๗๕	๓.๑๘	๓.๓๘	๓.๘๓
๒๐-๓๐ ปี	๓.๗๕	-	๐.๕๗*	๐.๓๗*	-๐.๐๘
๓๑-๔๐ ปี	๓.๑๘	-	-	-๐.๒๐*	-๐.๖๖*
๔๑-๕๐ ปี	๓.๓๘	-	-	-	-๐.๕๖*
๕๑ ปีขึ้นไป	๓.๘๓	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๕ คู่ คือ

- ๑) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี
- ๒) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี
- ๓) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี
- ๔) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

๕) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ ด้านบุคลากร

(n=๒๒๓)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑ ปีขึ้นไป
		๓.๖๗	๓.๒๑	๓.๑๒	๓.๖๗
๒๐-๓๐ ปี	๓.๖๗	-	๐.๔๖*	๐.๕๕*	๐.๐๐
๓๑-๔๐ ปี	๓.๒๑	-	-	๐.๐๙	-๐.๔๖*
๔๑-๕๐ ปี	๓.๑๒	-	-	-	-๐.๕๕*
๕๑ ปีขึ้นไป	๓.๖๗	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๔ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลากร มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี

๒) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลากร มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี

๓) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลากร น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

๔) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลากร น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน

(n=๒๒๓)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑ ปีขึ้นไป
		๔.๐๐	๓.๓๕	๓.๔๕	๓.๕๐
๒๐-๓๐ ปี	๔.๐๐	-	๐.๖๕*	๐.๕๕*	๐.๕๐*
๓๑-๔๐ ปี	๓.๓๕	-	-	-๐.๑๐	-๐.๑๕
๔๑-๕๐ ปี	๓.๔๕	-	-	-	-๐.๐๕
๕๑ ปีขึ้นไป	๓.๕๐	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๓ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านสื่ออุปกรณ์การสอน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี

๒) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านสื่ออุปกรณ์การสอน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี

๓) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านสื่ออุปกรณ์การสอน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ ด้านการวัดผลและประเมินผล

(n=๒๒๓)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑ ปีขึ้นไป
		๔.๐๐	๒.๖๙	๓.๕๐	๔.๖๗
๒๐-๓๐ ปี	๔.๐๐	-	๑.๓๑*	๐.๕๐*	-๐.๖๗*
๓๑-๔๐ ปี	๒.๖๙	-	-	-๐.๘๑*	-๑.๙๘*
๔๑-๕๐ ปี	๓.๕๐	-	-	-	-๑.๑๗*
๕๑ ปีขึ้นไป	๔.๖๗	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๖ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการวัดผลและประเมินผล มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี

๒) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการวัดผลและประเมินผล มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี

๓) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการวัดผลและประเมินผล น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

๔) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการวัดผลและประเมินผล น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี

๕) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการวัดผลและประเมินผล น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

๖) พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการวัดผลและประเมินผล น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา **จำแนกตามพรรษา**

(n=๒๒๓)

รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์		SS	Df	MS	F	Sig.
๑. ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	๒๔.๑๗๐	๒	๑๒.๐๘๕	๔๓.๖๖๖**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๐.๘๘๖	๒๒๐	๐.๒๗๗		
	รวม	๘๕.๐๕๖	๒๒๒			
๒. ด้านเทคนิคและ วิธีการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๙๒๗	๒	๖.๔๖๔	๒๐.๖๖๑**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๘.๘๒๕	๒๒๐	๐.๓๑๓		
	รวม	๘๑.๗๕๓	๒๒๒			
๓. ด้านสื่ออุปกรณ์ การสอน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๘๙	๒	๐.๕๙๕	๑.๒๒๖	๐.๒๙๕
	ภายในกลุ่ม	๑๐๖.๖๙๒	๒๒๐	๐.๔๘๕		
	รวม	๑๐๗.๘๘๑	๒๒๒			
๔. ด้านการวัดผลและ ประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๓๐.๕๗๑	๒	๑๕.๒๘๕	๑๖.๘๓๕**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๙๙.๗๔๔	๒๒๐	๐.๙๐๘		
	รวม	๒๓๐.๓๑๕	๒๒๒			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๒๗๒	๒	๑.๖๓๖	๖.๗๔๑**	๐.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๕๓.๓๙๔	๒๒๐	๐.๒๔๓		
	รวม	๕๖.๖๖๖	๒๒๒			

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F – test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า ของพระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง ๔ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๙-๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา ด้านภาพรวม

(n=๒๒๓)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖-๑๐ พรรษา	๑๑-๒๐ พรรษา
		๓.๒๙	๓.๓๕	๓.๕๘
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๒๙	-	-๐.๐๖	-๐.๒๙*
๖-๑๐ พรรษา	๓.๓๕	-	-	-๐.๒๒*
๑๑-๒๐ พรรษา	๓.๕๘	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๒ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา

๒) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา ด้านบุคลากร

(n=๒๒๓)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖-๑๐ พรรษา	๑๑-๒๐ พรรษา
		๓.๐๐	๓.๐๐	๓.๖๗
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๐๐	-	๐.๐๐	-๐.๖๗*
๖-๑๐ พรรษา	๓.๐๐	-	-	-๐.๖๗*
๑๑-๒๐ พรรษา	๓.๖๗	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๒ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา

๒) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน

(n=๒๒๓)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖-๑๐ พรรษา	๑๑-๒๐ พรรษา
		๓.๓๓	๓.๗๓	๓.๒๑
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๓๓	-	-๐.๓๙*	๐.๑๒
๖-๑๐ พรรษา	๓.๗๓	-		๐.๕๒*
๑๑-๒๐ พรรษา	๓.๒๑	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๒ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา

๒) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามพรรษา ด้านการวัดผลและประเมินผล

(n=๒๒๓)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖-๑๐ พรรษา	๑๑-๒๐ พรรษา
		๓.๐๐	๓.๐๐	๓.๖๗
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๐๐	-	๐.๓๖*	-๐.๔๕*
๖-๑๐ พรรษา	๓.๐๐	-	-	-๐.๘๑*
๑๑-๒๐ พรรษา	๓.๖๗	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๓ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล มากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา

๒) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา

๓) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา **จำแนกตามการศึกษา**

(n=๒๒๓)

รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์		SS	Df	MS	F	Sig.
๑. ด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	๑๔.๕๓๓	๓	๔.๘๔๔	๑๕.๐๔๔**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๗๐.๕๒๓	๒๑๙	๐.๓๒๒		
	รวม	๘๕.๐๕๖	๒๒๒			
๒. ด้านเทคนิคและ วิธีการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๗๙	๓	๐.๕๖๐	๑.๕๓๐	๐.๒๐๗
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๐๗๔	๒๑๙	๐.๓๖๖		
	รวม	๘๑.๗๕๓	๒๒๒			
๓. ด้านสื่ออุปกรณ์ การสอน	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๔๖๙	๓	๔.๑๕๖	๙.๕๔๐**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๙๕.๔๑๒	๒๑๙	๐.๔๓๖		
	รวม	๑๐๗.๘๘๑	๒๒๒			
๔. ด้านการวัดผลและ ประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๑๙.๑๑๗	๓	๖.๓๗๒	๖.๖๐๘**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๑๑.๑๙๘	๒๑๙	๐.๙๖๔		
	รวม	๒๓๐.๓๑๕	๒๒๒			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๘๗	๓	๑.๑๒๙	๔.๖๔๐**	๐.๐๐๔
	ภายในกลุ่ม	๕๓.๒๗๙	๒๑๙	๐.๒๔๓		
	รวม	๕๖.๖๖๖	๒๒๒			

จากตารางที่ ๔.๒๓ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F – test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า ของพระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง ๔ ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๔-๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา ด้านภาพรวม

(n=๒๒๓)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา			
		ประณม	มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า
			๓.๒๙	๓.๒๕	๓.๗๕
ประณม	๓.๒๙	-	๐.๐๔	-๐.๕๖*	-๐.๑๗
มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	๓.๒๕	-	-	-๐.๕๐*	-๐.๒๑
มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	๓.๗๕	-	-	-	๐.๒๙*
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	๓.๕๖	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๓ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ประณม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖

๒) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖

๓) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวม มากกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา ด้านบุคลากร

(n=๒๒๓)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา			
		ประณม	มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า
			๓.๐๐	๒.๖๗	๓.๖๗
ประณม	๓.๐๐	-	๐.๓๓*	-๐.๖๗*	-๐.๓๘*
มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	๒.๖๗	-	-	-๑.๐๐*	-๐.๗๒*
มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	๓.๖๗	-	-	-	๐.๒๘*
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	๓.๓๘	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๖ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ประณม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร มากกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓

๒) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ประณม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖

๓) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ประณม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

๔) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖

๕) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

๖) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร มากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

ตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน

(n=๒๒๓)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา			
		ประณม	มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า
			๓.๓๓	๔.๐๐	๔.๐๐
ประณม	๓.๓๓	-	-๐.๖๗*	-๐.๖๗*	-๐.๐๕
มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	๔.๐๐	-		๐.๐๐	๐.๖๒*
มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	๔.๐๐	-			๐.๖๒*
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	๓.๓๘	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๔ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ประณม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓

๒) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ประถม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖

๓) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

๔) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

ตารางที่ ๔.๒๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามการศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล

(n=๒๒๓)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา			
		ประณม	มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า
			๓.๕๐	๒.๖๗	๔.๐๐
ประณม	๓.๕๐	-	๐.๘๓*	-๐.๕๐	-๐.๑๐
มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓	๒.๖๗	-	-	-๑.๓๓*	-๐.๙๓
มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖	๔.๐๐	-	-	-	๐.๔๐*
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	๓.๖๐	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า มีความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำนวน ๓ คู่ คือ

๑) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ประณม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล มากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓

๒) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖

๓) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล มากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

ตารางที่ ๔.๒๘ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตาม สมมติฐานที่ ๑-๓

(n=๒๒๓)

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑.	อายุ	รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	-	๑๙.๗๑๕**	๐.๐๐๐	✓	-
๒.	พรรษา	รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	-	๖.๗๔๑**	๐.๐๐๑	✓	-
๓.	การศึกษา	รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	-	๔.๖๔๐**	๐.๐๐๔	✓	-

จากตารางที่ ๔.๒๘ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนี้

พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนาของคณะสงฆ์ อำเภอสยามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนาของคณะสงฆ์ อำเภอสยามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอสยามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา **ด้านบุคลากรทางการสอน**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
อาจารย์ผู้สอนขาดความมั่นใจในการสอน	ควรมีการฝึกอบรมในการสอนให้มีความชำนาญให้มีประสิทธิภาพ
อาจารย์ผู้สอนยังขาดความรู้ความสามารถในการสอนธรรม	ควรหมั่นศึกษาหลักธรรมให้แตกฉานมีทักษะในการสอนธรรม
สำนักเรียนยังขาดฝ่ายบริการสนับสนุนหลักสูตร เช่น ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุด มุมอ่านหนังสือ ไว้ให้บริการแก่อาจารย์และนักเรียน	ควรจัดให้มีมุมอ่านหนังสือ สื่อโสตทัศนศึกษา และห้องสมุดไว้ให้กับนักเรียนและอาจารย์สำหรับอ่านหนังสือและศึกษาค้นคว้า

จากตารางที่ ๔.๒๙ ปัญหาและอุปสรรค คือ อาจารย์ผู้สอนขาดความมั่นใจในการสอน ทำให้เกิดความไม่มั่นใจ ประหม่า มือไม้สั่น ทำอะไรไม่ค่อยจะถูกที่อะไรเตรียมมาดูจะก็หายหมด ทำอะไรก็ดูสับสน พุดถูกเป็นผิด พุดผิดเป็นถูก ทำให้ลูกศิษย์ ลูกสกลนไปหมด ทั้งตัวอาจารย์ผู้สอนเองก็ยังขาดความรู้ความสามารถในการสอนธรรม ขาดความชำนาญ และทางสำนักเรียนยังขาดฝ่ายบริการสนับสนุนหลักสูตร เช่น ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุด มุมอ่านหนังสือ ไว้ให้บริการแก่อาจารย์และนักเรียน

ข้อเสนอแนะ ควรมีการฝึกอบรมในการสอนให้มีความชำนาญให้มีประสิทธิภาพ ควรหมั่นศึกษาหลักธรรมให้แตกฉานมีทักษะในการสอนธรรม และควรจัดให้มีมุมอ่านหนังสือ สื่อโสตทัศนศึกษา และห้องสมุดไว้ให้กับนักเรียนและอาจารย์สำหรับอ่านหนังสือและศึกษาค้นคว้า

ตารางที่ ๔.๓๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหารจัดการ
 ศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา **ด้านเทคนิคและ
 วิธีการสอน**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>สำนักเรียนจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน เน้นการจำไม่คิดวิเคราะห์ ไม่ค่อยมีการปรับ มาประยุกต์ใช้และขาดการสังเคราะห์</p>	<p>ควรเน้นทักษะทั้ง ๔ ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมา ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ และปรับปรุง วิธีการเรียนการสอนให้เกิดความศรัทธาในการ เรียน และเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้น</p>
<p>สำนักเรียนขาดอุปกรณ์และสื่อการเรียนเพื่อ ช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาไปสู่เป้าหมาย สื่อการเรียนยังเป็นการท่องจำและสื่อ แบบเดิมๆ</p>	<p>ควรจัดหาอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนที่ ทันสมัยที่ทำให้นักเรียนสนใจมากขึ้น โดยการจัด งบประมาณหรือการขอรับบริจาค</p>

จากตารางที่ ๔.๓๐ ปัญหาและอุปสรรค คือ สำนักเรียนจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน เน้น
 การจำไม่คิดวิเคราะห์ ไม่ค่อยมีการปรับมาประยุกต์ใช้และขาดการสังเคราะห์ สำนักเรียนขาดอุปกรณ์และ
 สื่อการเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาไปสู่เป้าหมาย สื่อการเรียนยังเป็นการท่องจำและสื่อ
 แบบเดิมๆ

ข้อเสนอแนะ คือ ควรเน้นทักษะทั้ง ๔ ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการ
 สอนให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ และ
 ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้เกิดความศรัทธาในการเรียน และเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้น
 ควรจัดหาอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยที่ทำให้นักเรียนสนใจมากขึ้น โดยการจัดงบประมาณ
 หรือการขอรับบริจาค

ตารางที่ ๔.๓๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหารจัดการ
 ศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา **ด้านสื่ออุปกรณ์
 การสอน**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
สำนักเรียนยังขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เช่น เครื่องใช้ในการเรียนการสอนแก่อาจารย์	ควรจัดให้มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เช่น คอมพิวเตอร์ กระจาย และอุปกรณ์อื่น เพื่อสร้างความสะดวกและคล่องตัวในการสอนของอาจารย์
สำนักเรียนไม่มีหนังสือเรียนและแหล่งความรู้ให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน	ควรจัดให้มีการสร้างห้องสมุดและขอบริจาคหนังสือเก่าจากบุคคลทั่วไปเข้าสู่ห้องสมุด
สำนักเรียนขาดทุนสนับสนุนการศึกษาหรือกองทุนเพื่อการศึกษา	ควรจัดให้ทุนสนับสนุนนักเรียนทุกคนที่เรียนดี ขยันเรียน ไม่ใช่เฉพาะทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบได้เหมือนที่ผ่านมา

จากตารางที่ ๔.๓๑ ปัญหาและอุปสรรค คือ สำนักเรียนยังขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการเรียนการสอนแก่อาจารย์ สำนักเรียนไม่มีหนังสือเรียนและแหล่งความรู้ให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนสำนักเรียนขาดทุนสนับสนุนการศึกษาหรือกองทุนเพื่อการศึกษา

ข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดให้มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เช่น คอมพิวเตอร์ กระจาย และอุปกรณ์อื่น เพื่อสร้างความสะดวกและคล่องตัวในการสอนของอาจารย์ ควรจัดให้มีการสร้างห้องสมุดและขอบริจาคหนังสือเก่าจากบุคคลทั่วไปเข้าสู่ห้องสมุด ควรจัดให้ทุนสนับสนุนนักเรียนทุกคนที่เรียนดี ขยันเรียน ไม่ใช่เฉพาะทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบได้เหมือนที่ผ่านมา

ตารางที่ ๔.๓๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหารจัดการ
 ศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา **ด้านการวัดผล
 และประเมินผล**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
ขาดการประเมินผลความรู้ระหว่างเรียน	ควรปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธี ดำเนินสายกลาง จัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ มากกว่า วัดความจำ
การเลือกเนื้อหาในการออกข้อสอบค่อนข้าง จะน้อย ต้องอยู่บนพื้นฐานข้อสอบที่เก็งจาก สำหนักเรียนใหญ่ๆและดั่งๆ ไม่สามารถวัด ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการเรียนธรรม ของนักเรียนได้	ควรมีการออกข้อสอบทดสอบหรือฝึกให้นักเรียนทำ ความเข้าใจในกระบวนการของการเรียนธรรม
การตรวจปัญหาไม่ได้เป็นไปตามเกณฑ์ของ สนามหลวง	ควรตั้งเกณฑ์การตรวจปัญหา ให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์ของสนามหลวง โดยการส่งอาจารย์เข้า มาศึกษาดูงานและวิธีการการให้คะแนนของ สนามหลวงในแต่ละปี
การทดสอบการวัดการประเมินผลขาดวิธีการ ที่หลากหลาย	ควรจัดการประเมินผลแบบใหม่ให้หลากหลายกว่า ในอดีตที่ผ่านมา

จากตารางที่ ๔.๓๒ ปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดการประเมินผลความรู้ระหว่างเรียน

การเลือกเนื้อหาในการออกข้อสอบค่อนข้างจะน้อย ต้องอยู่บนพื้นฐานข้อสอบที่เก็งจากสำนึก
 เรียนใหญ่ๆและดั่งๆ ไม่สามารถวัดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการเรียนธรรมของนักเรียนได้ การตรวจ
 ปัญหาไม่ได้เป็นไปตามเกณฑ์ของสนามหลวง การทดสอบการวัดการประเมินผลขาดวิธีการที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะ คือ ควรปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีดำเนินสายกลาง จัดระบบให้มี
 มาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้มากกว่า วัดความจำ ควรมีการออก

ข้อสอบทดสอบหรือฝึกให้นักเรียนทำความเข้าใจในกระบวนการของการเรียนธรรม ควรตั้งเกณฑ์การตรวจปัญหาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสนามหลวง โดยการส่งอาจารย์เข้ามาศึกษาดูงานและวิธีการการให้คะแนนของสนามหลวงในแต่ละปี ควรจัดการประเมินผลแบบใหม่ให้หลากหลายกว่าในอดีตที่ผ่านมา

๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการฝ่ายบริหาร จำนวน ๒ รูป กลุ่มพระสอนธรรม จำนวน ๓ คน กลุ่มพระสงฆ์ผู้รับการเผยแผ่ จำนวน ๓ คน จำนวน ๘ รูป/คน ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์จำนวน ๒ ตอน คือ ๑. ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒. ข้อคำถามความคิดเห็นที่มีต่อ รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา สรุปได้ดังนี้

ด้านบุคลากร อาจารย์ผู้สอน ขาดความแตกฉาน ในเนื้อหาที่จะสอน อาจจะเป็นเพราะหลักสูตรเก่ามาก และเข้าใจยาก มีเนื้อหาสาระที่ไม่ทันสมัย ทันสมัย ด้วยทั้งภาษาที่ใช้ก็เป็นอุปสรรค ควรจะมีการพัฒนาหลักสูตรเสียใหม่ แต่ยังคงหัวข้อหลักธรรมไว้ แต่ขยายความที่สำคัญมาก ๆ และควรเพิ่มรูปภาพ รูปสีที่สวยงามประกอบเข้าไปด้วย จะเป็นสิ่งจูงใจของผู้สอนและผู้เรียน^๑

ผู้สอนไม่เข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรโดยถ่องแท้ สอนไม่ครบตามหลักสูตร ตลอดทั้งตำราหลักสูตรยังเป็นสำนวนภาษาของคนสมัยก่อน ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจกับหลักสูตรเนื้อหาให้แจ่มแจ้งเป็นอย่างดีก่อนทำการสอน และประยุกต์หลักสูตรบางส่วนให้มีความทันสมัยยิ่งขึ้น^๒

ครูผู้สอนขาดความเข้าใจลึกซึ้ง ขาดประสบการณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริง เพื่อสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในปัจจุบัน เปรียบเทียบ อธิบาย และประยุกต์ใช้ ควรมีสถานที่เรียนเป็นเอกเทศ มีความสะดวกที่เอื้อเพื่อการเรียนรู้ พัฒนาเทคนิควิธีการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างแท้จริง จึงควรมีตำราสากลที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยคณะสงฆ์รับรองอย่างเป็นทางการ เพื่อใช้เป็นหลักสูตรกลางและขีดเกล้าสำนวนต่าง ๆ ให้ทันสมัย และควรส่งเสริมให้มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียนให้มากขึ้น^๓

^๑ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๓ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

อาจารย์ผู้สอน สอนไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนไม่ครบถ้วนกระบวนการของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับ ตลอดทั้งไม่เข้มงวดต่อการเรียนการสอน ควรมีการบริหารจัดการในการจัดการเรียนการสอนให้ครบถ้วนตามหลักสูตร โดยดูพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน และตั้งกฎกติกาในการเรียนให้ชัดเจนไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดมาตรฐานที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับ^๔

ผู้สอนขาดการประยุกต์วิธีการสอน ให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะผู้เรียน วิธีการเรียนการสอน การท่องจำและการแปล ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้ และขาดการวิเคราะห์ ควรจัดระบบเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีคำอธิบายที่ชัดเจน ควรขีดเคลาสำนวนต่าง ๆ ให้ทันสมัย และควรเพิ่มวิชาทางโลก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย มีความแตกฉาน สามารถเชื่อมโยง ประยุกต์ใช้ และมีความสนใจอยากเรียนมากขึ้น^๕

ด้านเทคนิคและวิธีการสอน นักเรียนนักรรรมมีพื้นฐานการศึกษาทางโลกมาแตกต่างกัน เมื่อเวลาเรียนรวมกันก็จะมีสมาธิได้ยากบ้าง ง่ายบ้าง และบางที่อายุก็เป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งด้วย ควรมีการบริหารจัดการในการจัดแยกตั้งแต่ระดับความรู้ และอายุ ให้เรียนแยกกัน^๖

ด้วยผู้เข้ามาบวชเรียนนักรรรมมาจากตระกูลที่ต่างกัน ความรู้ก็ต่างกัน จึงเป็นเหตุให้การจัดการเรียนการสอนมักเกิดอุปสรรค มีความเข้าใจไม่ตรงกันบ้าง และผู้สอนก็ยิ่งขาดความทุ่มเทในการสอนด้วยก็มีควรจัดทำหลักสูตรปรับพื้นฐานความรู้ทางธรรมให้มีความเข้าใจเท่า ๆ กันก่อน และผู้สอนจะต้องทุ่มเทให้มาก ๆ ด้วย^๗

นอกจากนี้ยังเกิดจากหลักสูตรที่เข้าใจยากและลึกซึ้ง ซึ่งในการอธิบายแก่ผู้เรียนอาจเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากเรียน และอุปสรรคในการสอนอีกอย่างหนึ่ง คือ ด้านวัยและภูมิความรู้ทางโลกที่แตกต่างกัน ควรที่จะปรับพื้นฐานของผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจตรงกัน ให้มีความรู้เท่ากัน เพื่อที่จะได้ง่ายต่อการจัดการเรียนการสอน^๘

การจัดการเรียนการสอนยังไม่เต็มที่ เพราะขาดการสนับสนุนด้านทุน ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้เป็นทุนสนับสนุน^๙

กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนน้อย มีเพียงในห้องเรียนเท่านั้น^{๑๐}

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๘ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๙ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔.

นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย ขาดกิจกรรมที่จะเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา ควรมีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มขึ้น^{๑๑}

ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจและเป็นประโยชน์ และเน้นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา^{๑๒}

ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน ปัญหาในด้านนี้เท่าที่เห็นก็จะเกี่ยวกับผู้สอนเองไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อที่ทันสมัยมาสอน ตลอดทั้งทางสำนักเรียนยังขาดอุปกรณ์สื่อในการสอนด้วย ควรจัดให้มีการอบรมการใช้สื่อถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนแก่ครูผู้สอน เพราะผู้สอนนั้นมีอายุ มีวัย มีความสามารถต่างกัน ให้มีขีดความรู้ ความสามารถให้ทัดเทียมกัน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรพัฒนา สนับสนุนการผลิตสื่อที่เป็นมาตรฐานเดียวกันส่งมาให้ยังสำนักเรียนต่าง ๆ ได้ใช้สอนนักเรียน^{๑๓}

เนื่องด้วยสื่อในการเรียนการสอนมีอยู่น้อย และที่มีอยู่ก็เป็นของเก่า เป็นหนังสือ เอกสาร แต่ขาดสื่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยสอน ควรมีการจัดหาให้มีใช้ประจำสำนักเรียนทุก ๆ สำนักเรียน โดยการจัดหาเจ้าภาพผู้มีจิตศรัทธา หรือจัดซื้อโดยงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๑๔}

ด้วยแต่ละสำนักเรียนมีการใช้สื่อที่ต่างกัน มีทั้งทันสมัยและไม่ทันสมัย หรือบางสำนักเรียนมีสื่อแต่ผู้สอนใช้ไม่เป็นก็มี และที่สำคัญไม่มีหลักสูตรในการใช้สื่อที่เป็นรูปแบบเดียวกัน ควรจัดให้มีการสัมมนา ผูกอบรมการใช้สื่อร่วมกัน และส่งเสริมให้แต่ละสำนักเรียนมีสื่อที่ทันสมัยใช้เหมือนกัน^{๑๕}

หลักสูตรเก่าแก่ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากยึดระบบเดิม ไม่ว่าจะกาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไป สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปแค่ไหน แต่การศึกษาขณะสังคมก็ยังยึดขนบธรรมเนียมเก่า ๆ คือเป็นการเรียนตามอรรถาจารย์ ยังขาดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ต้องใช้ประกอบในการเรียนการสอน ควรจัดหา จัดทำวัสดุ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และความเป็นประชาคมอาเซียน จัดอบรมครู บุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ควรจัดหาทุนให้บุคลากรได้ศึกษาต่อ^{๑๖}

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

ยังขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการอุปถัมภ์จากผู้มีจิตศรัทธา และผู้สอนบางท่านยังขาดความรู้ ความสามารถในการนำสื่อมาสอน ควรจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นแก่ทุกสำนักเรียน ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ ความสามารถใช้สื่อให้ได้ อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ เพื่อจะได้ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากสื่อต่าง ๆ^{๑๗}

ครูสอนพระปริยัติธรรมยังใช้สื่อไม่มากพอ ภาครัฐควรสนับสนุนสื่อในการสอนให้มากขึ้น^{๑๘}

สื่อสมัยใหม่สำหรับช่วยสอนในการเรียนมีไม่เพียงพอ สื่อขาดคุณภาพ ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน นักเรียนมีโอกาสใช้สื่อน้อยมาก ควรมีสื่อที่ทันสมัยสำหรับช่วยพัฒนาการเรียนการสอน จัดหาสื่อที่มีคุณภาพให้เพียงพอต่อความต้องการ ให้นักเรียนเข้าถึงสื่อให้มากขึ้น^{๑๙}

๔. ด้านการวัดและประเมินผล ครูสอนพระปริยัติธรรมยังขาดความเข้าใจในขั้นตอนกระบวนการวัดและประเมินผลว่าจะทำไปในรูปแบบอย่างไร ควรจะมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้และทดสอบแก่ครูสอนพระปริยัติธรรม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตลอดทั้งจัดทำรูปแบบการวัดและประเมินผลให้เหมือนกันทุกสำนักเรียน^{๒๐}

ในด้านนี้จะมองเห็นได้ชัดว่าขาดการวัดและประเมินผลอย่างมากทีเดียว ด้วยเหตุผลจากที่ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมไม่รู้จักรูปวิธีการวัดและประเมินผลเป็นส่วนใหญ่ ควรมีการจัดการสอน การอบรมให้ครูสอนพระปริยัติธรรมฝึกหัดตนเองในการวัดและประเมินผลผู้เรียน ทั้งก่อนการสอนและหลังการสอน^{๒๑}

ในด้านนี้ทุกสำนักเรียนก็จะทำกันทุกสำนักเรียน แต่ทำแบบถูกบ้าง ผิดบ้าง ยังไม่เป็นแนวทางเดียวกันทั้งหมด ควรจัดให้มีการสัมมนา ฝึกอบรมผู้สอนในการใช้วิธีการวัดและประเมินผลให้ เป็นไปในทิศทาง และแนวทางเดียวกันของทุกสำนักเรียน^{๒๒}

ขาดการติดตามและวางแผนการประเมินผล คณะสงฆ์ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ให้ความสำคัญการศึกษาแผนกนี้น้อยลง ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของหลักสูตรขาดความชัดเจน โครงสร้างของ

^{๑๗}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๘}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๙}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๒๐}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๒๑}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๒๒}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

หลักสูตรเน้นด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ และเนื้อหาของหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ควร มีหลักสูตรพิเศษเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและระยะเวลา ควร มีการปรับปรุงหลักสูตรธรรมศึกษาของฝ่ายฆราวาสเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และจัดการเรียนการสอนให้ขยายวงกว้างยิ่งขึ้น^{๒๓}

ผู้เรียนไม่มีความมั่นใจต่อวิชาที่เรียน ถึงเวลาสอบก็ไม่เข้าสอบประเมินผล และบางสำนักเรียนไม่มีการวัดและประเมินผลทั้งก่อนและหลังการเรียนการสอน ต้องสอนให้ผู้เรียนเข้าใจ มั่นใจ และมองเห็นประโยชน์ของการจัดการสอบประเมินผลจากการเรียนการสอน ทั้งก่อนเรียนและหลังการเรียนการสอน^{๒๔}

ครูสอนพระปริยัติธรรมยังขาดความเข้าใจในการวัดและประเมินผล ควร มีแบบประเมินที่เป็นมาตรฐาน^{๒๕}

นักเรียนขาดความสนใจต่อการวัดและประเมินผล ขาดความกระตือรือร้น ขาดการเตรียมตัว นักเรียนไม่ได้นำผลของการวัดไปปรับปรุงการเรียนของตนเอง ควรสร้างแรงกระตุ้นต่อผู้เรียนให้สนใจการวัดผลด้วยการให้รางวัล ชี้ให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของการวัดผล นำผลของการวัดในแต่ละครั้งไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง^{๒๖}

---

^{๒๓}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๒๔}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

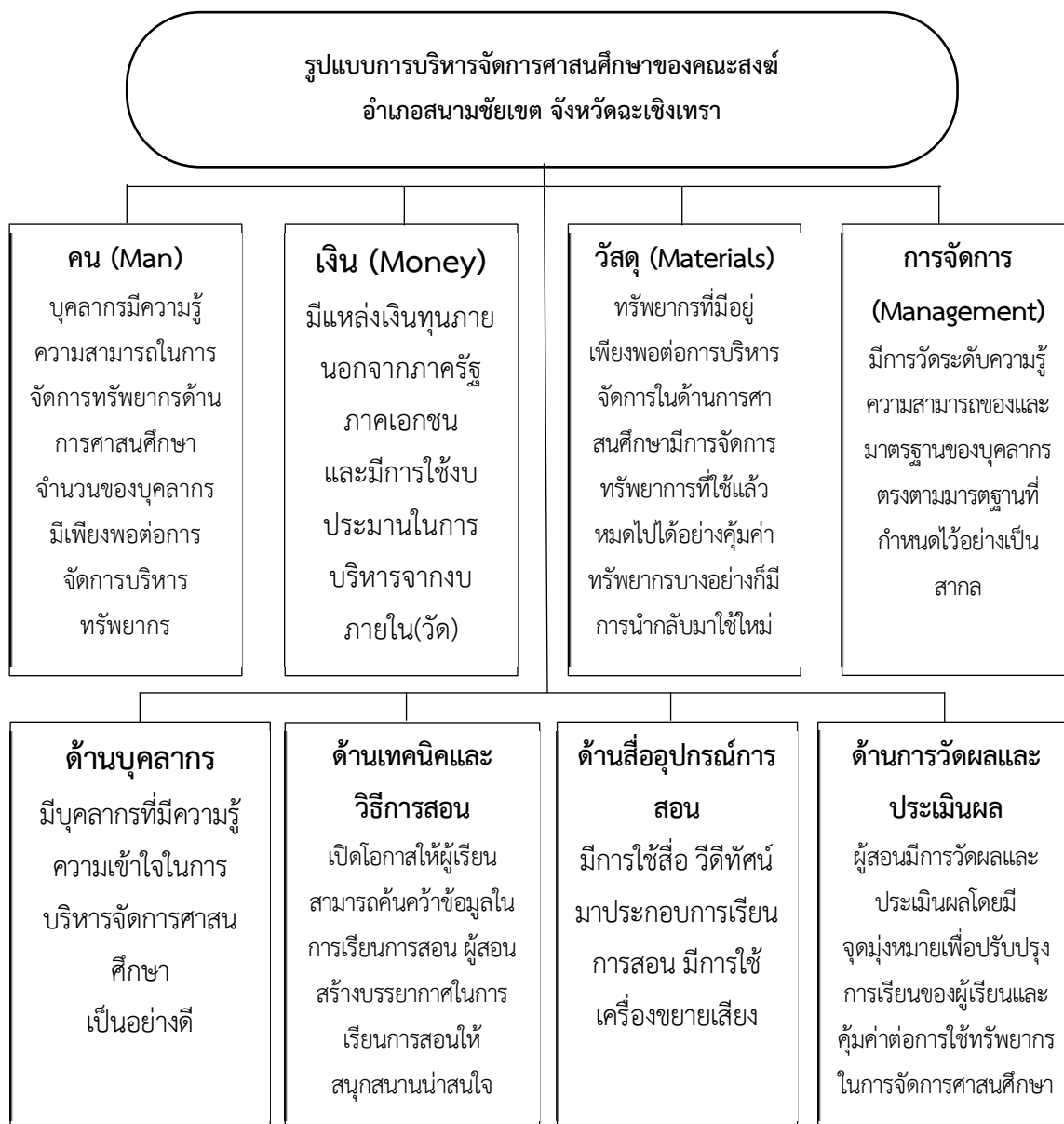
^{๒๕}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๒๖}สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

๔.๖ องค์ความรู้

๔.๖.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้จากการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้

คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา ค่อนข้างมีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญปานกลาง คือ บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากรด้านการศาสนศึกษา บุคลากรมีความเข้าใจในการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ จำนวนของบุคลากร มีเพียงพอต่อการจัดการบริหารทรัพยากร

เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน ค่อนข้างมีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญปานกลาง คือ มีแหล่งเงินทุนภายนอกจากภาครัฐ มีแหล่งเงินทุนภายนอกจากภาคเอกชน(ประชาชน) คือเงินที่ได้จากการบริจาคจากญาติโยมพุทธศาสนิกชน และมีการใช้งบประมาณในการบริหารจากงบภายใน(วัด)

วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา ค่อนข้างมีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญปานกลาง คือ ทรัพยากรที่มีอยู่เพียงพอต่อการบริหารจัดการในด้านการศาสนศึกษา มีการจัดการทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่างคุ้มค่า ทรัพยากรบางอย่างก็มีการนำกลับมาใช้ใหม่(Recycle) วัสดุที่ใช้แล้วหมดไป เช่นกระดาษที่พิมพ์ไปแค่ด้านเดียว

การจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน ค่อนข้างมีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญปานกลาง คือ มีการวัดระดับความรู้ความสามารถของและมาตรฐานของผู้บุคลากร มีมาตรการในการวัดระดับผู้เรียนได้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างเป็นสากล มีการจัดสรรงบประมาณในการบริหารสำนักเรียนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

ด้านบุคลากร ค่อนข้างมีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญปานกลาง คือ มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ทั้งยังมีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศาสนศึกษา จากองค์กรภาครัฐเข้ามาสนับสนุน โดยบุคลากรเหล่านั้นมีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการบริหารจัดการศาสนศึกษาเป็นอย่างดี

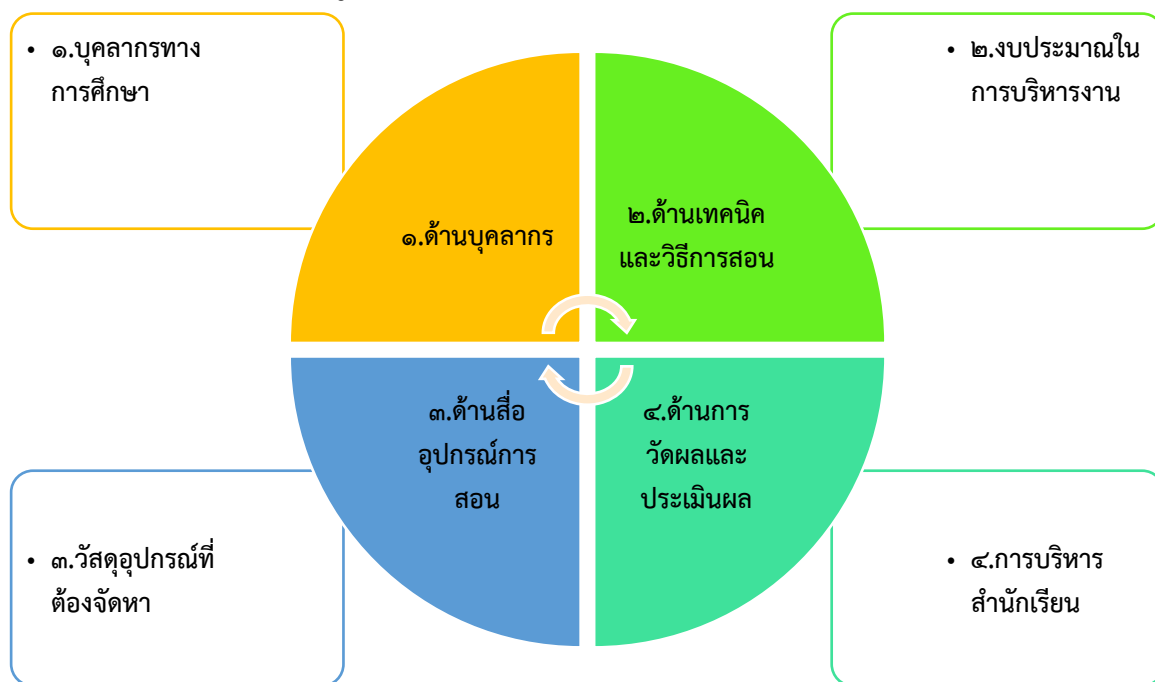
ด้านเทคนิคและวิธีการสอน ค่อนข้างมีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญปานกลาง คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าข้อมูลในการเรียนการสอน ผู้สอนสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้สนุกสนานน่าสนใจตามเนื้อหาที่สอน มีการจัดกิจกรรมที่สัมพันธ์กับบทเรียน

ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน ค่อนข้างมีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญปานกลาง คือ มีการใช้สื่อ วัสดุทัศนมาประกอบการเรียนการสอน มีการใช้เครื่องขยายเสียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน และมีการนำอุปกรณ์มาประกอบในการเรียนการสอน

ด้านการวัดผลและประเมินผล มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนและ

ค้ำค่าต่อการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษา มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างค้ำค่าต่อการใช้ทรัพยากรในการบริหารจัดการการศึกษา และผู้สอนการมีวัดผลและประเมินผลโดยเน้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เน้นกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้ และการปรับปรุงได้เหมาะสมต่อการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษา

๔.๖.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ แสดงให้เห็นรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มี ๔ ด้านคือ ๑. ด้านบุคลากร ๒. ด้านเทคนิคและวิธีการสอน ๓. ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน ๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยสัมพันธ์กับปัจจัยในการบริหาร คือ ๑. คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา ๒. เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน ๓. วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา ๔. การจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) กับจำนวนพระสงฆ์ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๒๓ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๔๘ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ สถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage : %) และพรรณนาความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนตามหลักสังคหวัตถุธรรม ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard : S.D.) และสถิติเชิงอนุมาน ทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาสามัญ ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance : ANOVA) ในกรณีที่ตัวแปรที่มีสามกลุ่มขึ้นไป เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด LSD (Least Significant Difference) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน ๘ รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามลำดับความสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓ รองลงมาคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑ ถัดลงมาอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ และที่น้อยที่สุดคืออายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๗ รองลงมาคือมีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ ถัดลงมามีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า จำนวน ๑๔๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๙ รองลงมามีการศึกษาอยู่ในระดับ ประถม จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ ถัดลงมามีการศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๑-๓ จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ เท่ากันกับ มีการศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมชั้นปีที่ ๔-๖ จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๕

๕.๑.๒ ภาพรวม รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัย เขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๓$, $S.D. = ๐.๔๔๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งสองด้าน คือ รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และ ทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ตามลำดับ

๕.๑.๓ ทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M

พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๒$, $S.D. = ๐.๔๗๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๘$, $S.D. = ๐.๕๔๐$)

เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านงบประมาณในการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๘๙$, $S.D. = ๐.๗๕๕$)

วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา พบว่า พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านเป็นฐานะในการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๒$, $S.D. = ๐.๕๘๓$)

การจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน พบว่า พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านการจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.29$, S.D.= 0.745)

๕.๑.๔ ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.516) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

ด้านบุคลากรทางการสอน พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.28$, S.D.=0.619)

ด้านเทคนิคและวิธีการสอน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.45$, S.D.=0.607)

ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.48$, S.D.=0.697)

ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.54$, S.D.=1.019)

๕.๑.๕ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการศาสนาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม อายุ พรรษา การศึกษา เพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรชาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

๕.๑.๖ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลจากการวิจัย พบว่า ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านบุคลากรทางการสอน พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ อาจารย์ผู้สอนขาดความมั่นใจในการสอน ทำให้เกิดความไม่มั่นใจ ประหม่า มือไม้สั่น ทำอะไรไม่ค่อยจะถูกที่อะไรเตรียมมาดูจะก็หายหมด ทำอะไรก็ดูสับสน พุดถูกเป็นผิด พุดผิดเป็นถูก ทำให้ลูกลี้ ลูกหลงไปหมด ทั้งตัวอาจารย์ผู้สอนเองก็ยังขาดความรู้ความสามารถในการสอนธรรม ขาดความชำนาญ และทางสำนักเรียนยังขาดฝ่ายบริการสนับสนุนหลักสูตร เช่น ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุด มุมอ่านหนังสือ ไว้ให้บริการแก่อาจารย์และนักเรียน

ข้อเสนอแนะ ควรมีการฝึกอบรมในการสอนให้มีความชำนาญให้มีประสิทธิภาพ ควรหมั่นศึกษาหลักธรรมให้แตกฉานมีทักษะในการสอนธรรม และควรจัดให้มีมุมอ่านหนังสือ สื่อโสตทัศนศึกษา และห้องสมุดไว้ให้กับนักเรียนและอาจารย์สำหรับอ่านหนังสือและศึกษาค้นคว้า

ด้านเทคนิคและวิธีการสอน พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ สำนักเรียนจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน เน้นการจำไม่คิดวิเคราะห์ ไม่ค่อยมีการปรับมาประยุกต์ใช้และขาดการสังเคราะห์ สำนักเรียนขาดอุปกรณ์และสื่อการเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาไปสู่เป้าหมาย สื่อการเรียนยังเป็นการท่องจำและสื่อแบบเดิม ๆ

ข้อเสนอแนะ คือ ควรเน้นทักษะทั้ง ๔ ด้าน คือ ฟัง พุด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้เกิดความศรัทธาในการเรียน และเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้น

ควรจัดหาอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยที่ทำให้นักเรียนสนใจมากขึ้น โดยการจัดงบประมาณหรือการขอรับบริจาค

ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ สำนักเรียนยังขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการเรียนการสอนแก่อาจารย์ สำนักเรียนไม่มีหนังสือเรียนและแหล่งความรู้ให้นักเรียน ค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนสำนักเรียนขาดทุนสนับสนุนการศึกษาหรือกองทุนเพื่อการศึกษา

ข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดให้มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เช่น คอมพิวเตอร์ กระจาย และ อุปกรณ์อื่น เพื่อสร้างความสะดวกและคล่องตัวในการสอนของอาจารย์ ควรจัดให้มีการสร้างห้องสมุดและขอบริจาคหนังสือเก่าจากบุคคลทั่วไปเข้าสู่ห้องสมุด ควรจัดให้ทุนสนับสนุนนักเรียนทุกคนที่เรียนดี ขยันเรียน ไม่ใช่เฉพาะทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบได้เหมือนที่ผ่านมา

ด้านการวัดผลและประเมินผล ปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดการประเมินผลความรู้ระหว่างเรียน การเลือกเนื้อหาในการออกข้อสอบค่อนข้างจะน้อย ต้องอยู่บนพื้นฐานข้อสอบที่เก็งจากสำหนักเรียนใหญ่ๆและดั่งๆ ไม่สามารถวัดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการเรียนธรรมของนักเรียนได้ การตรวจปัญหา ไม่ได้เป็นไปตามเกณฑ์ของสนามหลวง การทดสอบการวัดการประเมินผลขาดวิธีการที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะ คือ ควรปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีดำเนินสายกลาง จัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้มากกว่า วัดความจำ ควรมีการออกข้อสอบทดสอบหรือฝึกให้นักเรียนทำความเข้าใจในกระบวนการของการเรียนธรรม ควรตั้งเกณฑ์การตรวจปัญหา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสนามหลวง โดยการส่งอาจารย์เข้ามาศึกษาดูงานและวิธีการทำให้คะแนนของสนามหลวงในแต่ละปี ควรจัดการประเมินผลแบบใหม่ให้หลากหลายกว่าในอดีตที่ผ่านมา

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอสนามชัย เขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาฤทธิ วิโรจโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไปเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ ๔ ประการ (VETS) คือ ๑) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) ๒) การศึกษา (Education) ๓) การอบรม (Training) และ ๔) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และสัปปริสธรรม ๗ ส่วนรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนาที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ควรมีการบูรณาการการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ พรหมวิหาร ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับการปกครองมากที่สุด ๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ สิกขา ๓ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้อยู่อย่างประเสริฐ ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ สังคหวัตถุ ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคี เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ๔) ด้านการเผยแผ่ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ ภาวนา ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมสำหรับการพัฒนา ผูกอบรมมนุษย์ให้มีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ๕) ด้านการสาธารณูปการ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ อิทธิบาท ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรมคือ สัปปริสธรรม ๗ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้เป็นอย่างดี และด้วยการประยุกต์หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั่วไป (VETS) และหลักธรรม แต่ละหัวข้อสามารถยั้งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์

^๑ พระมหาฤทธิ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ภาค ๒” ผลการวิจัยพบว่า ๑. รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติตามสืบต่อมา การบริหารจัดการแนวใหม่ได้มีการบูรณาการเข้ากับแนวคิดและทฤษฎีของกุติกและเออร์วิค ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เคเบอร์โล และหลักพุทธวิธีการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการให้มีความสามารถมีทักษะและมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองคณะสงฆ์ให้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ ๒. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค ๒ มีปัญหาที่ชัดเจน องค์กรสงฆ์มีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัดเป็นปัญหาในการเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน สำคัญผิดและเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา ๓. รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒ ควรมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางในการประสานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบาย จ้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่องค์กรกำหนดและมอบหมาย จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่และอำนวยความสะดวกและเป็นที่พักพิงในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ติดตามประเมินผลบุคลากรที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่และจัดหางบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป^๒

๕.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

คน (Man) บุคลากรทางการศึกษา จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากรด้านการศาสนศึกษา บุคลากรมีความเข้าใจในการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ มีบุคลากรเพียงพอต่อการจัดการบริหารทรัพยากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหากังวาล ธีรธมโม** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการศึกษาพบว่า

^๒ พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ), “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๑. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการมีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปริญญาตรี และอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก ๒. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการเกิดประสิทธิภพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ๓. รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐาน คือเจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ มีการชวนช่วยศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมาปรับปรุงสำนักเอง^๓ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดวรญาณ อคควชิโร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการพบว่า อดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้นำเชิงปัจเจกชนสั่งการเพียงรูปเดียวจนปรากฏผลชัดเจนเจ้าอาวาสรูปใหม่ซึ่งบริหารจัดการวัดต่อมาไม่สามารถสืบสานอัตลักษณ์เดิมไว้ได้ ๒. หลักการบริหารตามแนวพุทธศาสนาช่วยให้การบริหารวัดดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและควรส่งเสริมอาศรัยวินัย ๓. ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการบริหารจัดการต้องอาศัยองค์ประกอบ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านประชากรชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา^๔

เงิน (Money) งบประมาณในการบริหารงาน จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านงบประมาณในการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า มีแหล่งเงินทุนภายนอกจากภาครัฐ มีแหล่งเงินทุนภายนอกจากภาคเอกชน(ประชาชน) และมีการใช้งบประมาณในการบริหารจากงบภายใน (วัด) สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหากังวาล ธีรธมโม** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการมีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปริญญาตรีและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก ๒. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการเกิดประสิทธิภพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ๓. รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐาน คือเจ้าสำนักมี

^๓ พระมหากังวาล ธีรธมโม, “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๔ พระปลัดวรญาณ อคควชิโร, “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

วิสัยทัศน์ มีการชวนขยายศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมาปรับปรุงสำนักเอง^๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ๑. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการจัดการคือกระบวนการของการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดแผนทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว ๒. สภาพกลยุทธ์ทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่นั้น มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ แบ่งเป็น ๑) ด้านการวางแผน ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญ ๒) ด้านการสรรหา คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานเพื่อจะได้นำไปสู่ขั้นตอนที่มีคุณภาพ ๓) ด้านการพัฒนา พัฒนาความรู้ ทักษะพฤติกรรม ๔) ด้านการธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคณะสงฆ์ การร่วมมือร่วมใจ ความจงรักภักดี และความสำเร็จในงานของคณะสงฆ์ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์^๖

วัสดุ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องจัดหา จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านเป็นฐานะในการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรที่มีอยู่เพียงพอต่อการบริหารจัดการในด้านการศาสนศึกษา มีการจัดการทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่างคุ้มค่า และยังมีการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ของทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปเช่นกระดาษที่พิมพ์ไปแค่ด้านเดียวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดวรวิญญู อคฺคชโร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการพบว่าอดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้นำเชิงปัจเจกชนสั่งการเพียงรูปเดียวจนปรากฏผลชัดเจนเจ้าอาวาสรูปใหม่ซึ่งบริหารจัดการวัดต่อมาไม่สามารถสืบสานอัตลักษณ์เดิมไว้ได้ ๒. หลักการบริหารตามแนวพุทธศาสนาช่วยให้การบริหารวัดดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและควรส่งเสริมอาศรัยวินัย ๓. ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการบริหารจัดการต้องอาศัยองค์ประกอบ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้าน

^๕ พระมหากังวาล ธีรธมฺโม, “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๖ พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก), “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

เทคนิค ด้านสังคม และด้านประชากรชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา” และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศรณชัย มหาปุณโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” การศึกษาพบว่า ๑) ด้านการปกครอง มีการประชุมเพื่ออบรมพระสังฆาธิการตามมติมหาเถรสมาคม หรือการจัดหลักสูตรในระยะสั้นๆ เท่านั้น ๒) ด้านการศาสนศึกษา มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญหรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น ๓) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ มุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษาทางพระธรรมวินัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ ๔) ด้านการเผยแผ่ มีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาของสมัยปัจจุบัน มีความพร้อมทั้งในการพูด เทศน์ การบรรยาย ๕) ด้านการสาธารณูปการ ในปัจจุบันมี ๒ รูปแบบ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ปัจจุบันมีการช่วยเหลือประชาชนโดยอยู่บนพื้นฐานของจิตเมตตา แสดงภาวะในการเป็นผู้นำที่มีอยู่ให้ประจักษ์แก่คณะสงฆ์และประชาชน^๔

การจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านการจัดการ (Management) การบริหารสำนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า มีการวัดระดับความรู้ความสามารถของและมาตรฐานของผู้บุคลากร มีมาตรการในการวัดระดับผู้เรียนได้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างเป็นสากล มีการจัดสรรงบประมาณในการบริหารสำนักเรียนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ๑. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องการจัดการคือกระบวนการของการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดแผนทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว ๒. สภาพกลยุทธ์ทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่นั้น มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ แบ่งเป็น ๑) ด้านการวางแผน ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญ ๒) ด้านการสรรหา คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานเพื่อจะได้นำไปสู่ขั้นตอนที่มีคุณภาพ ๓) ด้านการพัฒนา พัฒนาความรู้ ทักษะพฤติกรรม ๔) ด้านการธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคณะสงฆ์ การร่วมมือร่วมใจ ความจงรักภักดี และความสำเร็จในงานของคณะสงฆ์ การ

^๔ พระปลัดวรญาณ อคควชิโร, “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๕ พระมหาศรณชัย มหาปุณโณ, “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ปรับเปลี่ยนตำแหน่งที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์^๙ และสอดคล้องกับงานวิจัย พระมหากังวาล ธีรธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการมีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปริญญาตรีและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก ๒. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการเกิดประสิทธิภพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ๓. รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐาน คือเจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ มีการชวนช่วยศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมาปรับปรุงสำนักเอง^{๑๐}

๕.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านบุคลากรทางการสอน จากการวิจัย พบว่า พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศาสนศึกษาเอง มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศาสนศึกษา จากองค์กรภาครัฐเข้ามาสนับสนุน และมีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการบริหารจัดการศาสนศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ๑. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการคือกระบวนการของการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดแผนทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว ๒. สภาพกลยุทธ์การทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่นั้น มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ แบ่งเป็น ๑) ด้านการวางแผน ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญ

^๙ พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก), “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๑๐} พระมหากังวาล ธีรธมโม, “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๒) ด้านการสรรหา คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานเพื่อจะได้นำไปสู่ขั้นตอนที่มีคุณภาพ ๓) ด้านการพัฒนา พัฒนาความรู้ ทักษะพฤติกรรม ๔) ด้านการธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคณะสงฆ์ การร่วมมือร่วมใจ ความจงรักภักดี และความสำเร็จในงานของคณะสงฆ์ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์^{๑๑} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกฤษฎา อคฺคธมฺโม (ทองจุด) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาเบื้องต้นความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช" ผลการศึกษาพบว่า มีประสิทธิภาพการสอนของครูสอนพระสอนศีลธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมาก องค์กรประกอบความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอนของพระครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างมีนัยสำคัญที่ ๐.๐๕ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานสามารถพยากรณ์ ประสิทธิภาพการสอนได้ร้อยละ ๖๒.๗๐ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่สามารถพยากรณ์ได้ คือ การยอมรับชื่อ ความรับผิดชอบ ความสำเร็จของงาน โดยได้ โดยได้สมการการพยากรณ์^{๑๒}

ด้านเทคนิคและวิธีการสอน จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นที่มีต่อทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าข้อมูลในการเรียนการสอน ผู้สอบสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้สนุกสนานน่าสนใจตามเนื้อหาที่สอน มีการจกกิจกรรมที่สัมพันธ์กับบทเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาศรณชัย มหาปุณฺโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” การศึกษาพบว่า ๑) ด้านการปกครอง มีการประชุมเพื่ออบรมพระสังฆาธิการตามมติมหาเถรสมาคม หรือการจัดหลักสูตรในระยะสั้นๆ เท่านั้น ๒) ด้านการศาสนศึกษา มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญหรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษาทางพระธรรมวินัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ ๔) ด้านการเผยแผ่ มีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาของสมัยปัจจุบัน มีความพร้อมทั้งในการพูดเทศน์ การบรรยาย ๕) ด้านการสาธารณูปการ ในปัจจุบันมี ๒ รูปแบบ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ปัจจุบันมีการช่วยเหลือประชาชนโดยอยู่บนพื้นฐานของจิตเมตตา แสดงภาวะในการเป็นผู้นำที่มีอยู่ให้

^{๑๑} พระครูสุนทรวิจิตรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก), “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๑๒} พระกฤษฎา อคฺคธมฺโม (ทองจุด), " การศึกษาองค์กรประกอบความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช, ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๓).

ประจักษ์แก่คณะสงฆ์และประชาชน^{๑๓} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระคำไข คมภิรานนโท (ธงสวัสดิ์)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์ นครหลวงเวียงจันทร์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลางการจัดหลักสูตรเป็นไปตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ แต่บุคลากรยังขาดทักษะ และประสบการณ์ เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนเน้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามแผนการสอน การวัดผลเน้นประเมินผลตามสภาพความเป็นจริงวิเคราะห์ผลการประเมิน เพื่อใช้ในปัดต่อไปอย่างไรก็ตาม ยังขาดแคลนสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่อง วิทยาลัยสงฆ์วัดองค์ต้องจัดให้มีการศึกษาดูงานฝึกอบรมด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ในการพัฒนาครูอาจารย์ และบุคลากรอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดเป็นนโยบาย และแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม จัดหาสื่อ และเทคโนโลยี การเรียนการสอน และฝึกอบรมการใช้ อย่างมีประสิทธิภาพหนึ่งควรจัดหาเอกสาร ตำรา อุปกรณ์ เกี่ยวกับขบวนการเรียนการสอนให้ เพียงพอ^{๑๔}

ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน จากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า มีการใช้สื่อ วัสดุทัศนมาประกอบการเรียนการสอน มีการใช้เครื่องขยายเสียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน มีการนำอุปกรณ์มาประกอบในการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดวรวิญญู อคควชิโร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการพบว่า อดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้นำเชิงปัจเจกชนสั่งการเพียงรูปเดียวจนปรากฏผลชัดเจนเจ้าอาวาสรูปใหม่ซึ่งบริหารจัดการวัดต่อมาไม่สามารถสืบสานอัตลักษณ์เดิมไว้ได้ ๒. หลักการบริหารตามแนวพุทธศาสนาช่วยให้การบริหารวัดดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและควรส่งเสริมอาคาริยวินัย ๓. ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการบริหารจัดการต้องอาศัยองค์ประกอบ ด้านกฎหมาย

^{๑๓} พระมหาศรณชัย มหาปุณโณ, “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๔} พระคำไข คมภิรานนโท (ธงสวัสดิ์), “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์ นครหลวงเวียงจันทร์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านประชากรชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา^{๑๕}

ด้านการวัดผลและประเมินผล จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากรในการบริหาร ตามทฤษฎี 4M ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนและคุ้มค่าต่อการใช้ทรัพยากรในการจัดการศาสนศึกษา ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างคุ้มค่าต่อการใช้ทรัพยากรในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ผู้สอนการมีวัดผลและประเมินผลโดยเน้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เน้นกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้ และการปรับปรุงได้เหมาะสมต่อการใช้ทรัพยากรในการจัดการศาสนศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหากังวาล ธีระมโ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการมีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปรียัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก ๒. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการเกิดประสิทธิภาพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ๓. รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐาน คือเจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ มีการชวนชวนศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมาปรับปรุงสำนักเอง^{๑๖} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดวงทิพย์ ตันทศรี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดกระบวนการเรียนรู้อุชิชาพระพุทธานุศาสนาระดับประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนนทบุรี” ผลการศึกษา พบว่า ๑) สภาพและปัญหาของการจัดกระบวนการเรียนรู้อุชิชาพระพุทธานุศาสนาในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ โดยด้านการจัดกิจกรรมเสริม และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนสอน รองลงมาได้แก่ด้านการใช้สื่อด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการเรียนการสอน ด้านสถานที่และงบประมาณตามลำดับ ๒) ผลการศึกษาค้นคว้าความต้องการของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครองใน การจัดกระบวนการเรียนรู้อุชิชาพระพุทธานุศาสนา ชั้นประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาล นนทบุรี พบว่าควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธานุศาสนาให้มากยิ่งขึ้น มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมกับเด็กนักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ ได้มีการทำวัตรสวดมนต์อาทิตย์ละครั้งในวันสุด

^{๑๕} พระปลัดวรญาณ อคควชิโร, “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๑๖} พระมหากังวาล ธีระมโ, “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

สัปดาห์ และสามารถทำให้ครูและนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมที่ดีในจิตใจสำนึกของทุกคน^{๑๗}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ควรส่งเสริมให้อาจารย์จัดทำคู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยการสนับสนุนเงินงบประมาณให้ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น

๒) ควรจัดให้มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เช่น คอมพิวเตอร์ กระจาด และอุปกรณ์อื่น เพื่อสร้างความสะดวกและคล่องตัวในการสอนของครูผู้สอน

๓) ควรมีการอบรมพิเศษให้กับผู้เรียนที่มีการพัฒนาการเรียนช้ากว่าปกติ โดยการอบรมพิเศษหรือการเรียนกวดวิชา เข้าในแต่ละรายวิชานั้นๆ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ต้องมีหลักสูตรที่ชัดเจนและประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียนและครูผู้สอนในการจัดการศาสนศึกษา

๒. คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญกับการจัดบุคลากรเพื่อดำเนินการเผยแผ่ โดยภิกษุผู้ถูกคัดเลือกมาเป็นครู จะต้องเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ต้องมีความรู้อย่างแท้จริง และสามารถถ่ายทอดความรู้ของตนให้กับผู้อื่นรู้แจ้งเห็นจริงตามด้วย

๓. ควรเพิ่มการใช้สื่อสมัยใหม่ ในการเผยแผ่ให้หลากหลายมากขึ้น เช่น การอภิปราย, การโต้เถียงเชิงพุทธ, อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อให้สามารถเผยแผ่ธรรมะเข้าถึงผู้เรียนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

---

^{๑๗} ดวงทิพย์ ตันทศรี, “การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครบุรีรัมย์, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา กับเขตอำเภออื่นๆ ที่มีการจัดการศึกษาใกล้เคียงกัน

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความพึงพอใจในการบริหารจัดการศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลที่ดีมากยิ่งขึ้น

๓) ควรศึกษาโดยใช้ทฤษฎีในด้านอื่นๆที่ไม่ได้นำมาศึกษาและนำมาใช้ได้จริงในการบริหารจัดการศาสนศึกษา เช่น ทฤษฎี ๔ M ทฤษฎี ๗ เป็นต้น เพื่อนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมในการเผยแผ่

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่
๒ พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาค
บังคับ พ.ศ.๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

ชาญชัย อาจิมสมาจาร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม.๒๕๔๐.

ติน ปรัชญพฤทธิ. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์. การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐.

ทีศนา แชมมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๔๓.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี). ธรรมปริทัศน์ “๔๖”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ. ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ. พระนครศรีอยุธยา :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมหาวิฑูฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). **คนสำราญงานสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๐.
- พระราชญาณวิสิฐ เสริมชัย ชยมงคโล. **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ. **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.
- แม่กองบาลีสนามหลวง. **สอบบาลีสนามหลวง**. กรุงเทพมหานคร : อาหารการพิมพ์, ๒๕๔๖.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. **การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- รัตน์ บัวสนธิ์. **การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : คำสมัย, ๒๕๕๒.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘.
- วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหารหลักการทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.
- สมยศ นาวิกาน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสีโยกฤษฎ์. **หลักการบริหารเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.
- สุปรียา กมลาคัน. **กลยุทธ์การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕.
- สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. **การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓.
- สุวกิจ ศรีปัดดา. **การบริหารการศึกษา**. มหาสารคาม : โรงพิมพ์อภิชาตการพิมพ์, ๒๕๒๒.
- สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.
- อุทัย บุญประเสริฐ. **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ :

กัลป์ยกร มั่นถาวรวงศ์. “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **ปริญาญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. คณะครุศาสตร์ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๕.

กัลยา วิลาวรรณ. “การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายธุรการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา”. **ปริญาญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ธรรณิศร์ จิตขวัญ. “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”. **ปริญาญาศึกษาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

พระครูนิวิฐศีลขันธ ฌรงค์ จิตวฑฒโน. “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญาญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูวิชิตกิจโกศล มานะชัย อติธมโม. “การศึกษาสภาพแนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสุนทรวัชรกิจ บุญธรรม ธมมิโก. “กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูอุทัยกิจจาร์ภัสร์ สุรางค์ สุจิณโณ. “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์ปริญาญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระปลัดวรญาณ อคควชิโร. “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระมหาแก้ววาล ธีรธมโม. “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมหาธฤติ วิโรจโน. “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.**
- พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี ชรินทร์. “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.**
- พระมหาพจน์ สุวโจ. “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนี้ภคธรรมชั้นตรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.**
- พระมหาศรณชัย มหาปุณฺโณ. “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.**
- พระเมธีธรรมาลังการ (ประยุทธ์ ภูริทตฺโต) และคณะ. “การศึกษาศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามทรรศนะของผู้บริหารครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำ จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๔๗.**
- พระสมุทรวชิรโสภณ โสภณ ธมฺมโสภณ. “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.**
- พิสิทธิ จันทระเนตร. “การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสกลนครจำแนกตามขนาดโรงเรียน”. **ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.**
- วรณยุพา วิโนทพรรษ. “ศึกษาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร. การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖.**

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) รายงานการวิจัย :

กิตติชัย สุธาสีโนบล. “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยในยุคปัจจุบัน”. รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕.

เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ. “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

(๔) บทความ :

วาโร เฟิงส์สวัสดิ์ ผศ.ดร.. “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๘

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. “พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการศึกษา”. วารสารการศึกษาไทย. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๖๙ มิถุนายน ๒๕๕๓.

อุทุมพร จามรมาน. “โมเดลคืออะไร”. วารสารวิชาการ. ปีที่ ๑๒, (๒๒-๒๖ มีนาคม ๒๕๕๑) : ๑๒.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ :

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. ทะเบียนวัดในเขตปกครองอำเภอสนามชัยเขต. จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒๕๖๓. (อัดสำเนา).

พระราชวิสุทธิกวี พิจิตร ฐิตวณฺโณ. “การศึกษาของคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๗ ”. ใน ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖ – ๒๕๓๖”. มหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เป็นที่ระลึกในวาระครบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนา. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ดอกจันทร์ คำมีรัตน์. บุญทัน ดอกไธสง. และ อิมรอน มะลูลีม, ๒๕๕๒. กลยุทธ์ในการบริหารของบริษัท เอ็นอีซีโทดิน อิเล็กทรอนิกส์ ประเทศไทย จำกัด. [ออนไลน์] : แหล่งที่มา <http://www.grad.ru.ac.th/download4/141.pdf> [๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓].

บรรณานุกรม (ต่อ)

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.watpon.com/boonchom/development.pdf>. [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

อำเภอสนามชัยเขต, ๒ มิถุนายน ๒๕๖๓. ใน **วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี**. [ออนไลน์] : แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอสนามชัยเขต>. [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

(๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ :

สัมภาษณ์ พระสมุห์ทวีศักดิ์ เทวธมโม, ผู้ช่วยเจ้าสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรมวัดนางาม, วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

_____ พระครูวินัยธรรมานะหิริธมโม, เลขานุการสนาามสอบธรรมศึกษา ร.ร.ตชด.บ้านนายาว, วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

_____ ใบฎีกาวิชัย ถิรสทุโร, เจ้าอาวาสวัดนาอิสาน พระสอนจริยธรรม ร.ร.ตชด บ้านนาอิสาน, วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

_____ พระครูสังฆรักษ์เสกสรร ธีรงกูโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนายาว พระสอนปริยัติธรรมวัดนายาว, วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

_____ พระครูสมุห์สุข สุชีโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดคลองเตย พระสอนศีลธรรม ร.ร.ตชด.บ้านนายาว, วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔.

_____ พระครูสมุห์นิต อภิชาโน, เลขานุการวัดนางาม นักเรียนนักธรรมชั้นเอก, วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

_____ พระทองพูน ฐิตโสภโณ, เจ้าสำนักสงฆ์เขากระทอน นักเรียนนักธรรมชั้นเอก, วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

_____ พระรังสรรค์ รุกขิตญาโณ, นักเรียนนักธรรมชั้นโท, วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ

- Bartz. A.E.. **Basic Statistical Concepts**. 4th ed.. New Jersey: Preentice-Hall. 1999.
- Campbell. Ronald F. et al.**Introduction to Eduction Administration** 5 th ed. Boston 1980.
- Good. Center V.**Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill, 1973.
- Keeves. P. J.. **Educational research methodology and measurement: An international handbook Oxford**. England: Pergamon Press, 1988.
- Koontz. Harold and Heize Weihrich. **Essential of management**. 5 th. Singapore: McGraw-Hall, 1990.
- Lee J. Cronbach. **Essentials of Psychological Testing**. 4 th ed.. New York: Harper & Row, 1971.
- Luther Gulick and Lyndall Urwick. **Papers on the Science of Administration**. New York: Institute of Public Administration, 1937.
- Price. Alan. **Human Resourec Management In a Business Context**. 2 edition. London: Thomson Learning, 2004.
- Smith. R. H.. and Others. **Measurement: Making Organization Perform**. New York: Macmillan, 1980.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือของความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๙๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๕๐๖

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร อ.ดร.กาญจนา คำจตุ

ด้วย พระครูปลัดชาลิน ฉายา กตปุญโญ นามสกุล ทองนอกร รหัสประจำตัวนิสิต ๒๕๐๒๐๕๒๐๘ มีสิทธิหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาในสถานการณปัจจุบันของคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดานหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออณุโมนทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พรพน.๘

ดร.กาญจนา คำจตุ

ผู้ประสานงาน : พระครูปลัดชาลิน กตปุญโญ

โทรศัพท์ : ๐๙๕-๒๕๘๐๐๐

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

(Try Out)

ที่ ๒7 สด๑๕.๒/๑๑๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา วิทยาเขตสุรินทร์ ถนนเมืองสุรินทร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โถงบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลสำโรง อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน พระมหาประพันธ์ศักดิ์ วิทยุวิสุทธิ เจ้าคณะอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี
ซึ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระครูปลัดชาลิน ฉายา กตปุญโญ นามสกุล ทองนอก รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๑๒๐๕๐๐๘
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาในสถานการณ์ปัจจุบันของคณะสงฆ์อำเภอ
สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุในเขตปกครองของท่าน จึงขอ
ความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ
เที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูปลัดชาลิน กตปุญโญ
โทรศัพท์ : ๐๘๖-๙๖๐๐๖๕๘

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's	
Alpha	N of Items
.948	24

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	76.27	225.995	.575	.947
a2	76.30	222.562	.680	.945
a3	76.10	222.921	.619	.948
a4	75.97	216.309	.791	.944
a5	76.23	222.668	.691	.945
a6	75.83	225.168	.675	.945
a7	75.83	222.409	.688	.945
a8	76.07	221.651	.775	.944
a9	76.23	219.220	.787	.944
a10	76.17	223.040	.697	.945
a11	76.30	221.941	.703	.945
a12	76.27	227.582	.541	.947
a13	76.23	222.668	.795	.944
a14	76.60	226.800	.599	.946
a15	76.63	221.068	.715	.945
a16	76.30	222.148	.785	.944
a17	76.17	226.075	.642	.946
a18	76.00	224.697	.649	.946

นายปวิศรวัฒน์ พุทธิสารโร
 ภาควิชาคอมพิวเตอร์, มทร.บร.

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a19	76.17	219.385	.771	.944
a20	76.57	222.876	.674	.945
a21	75.57	228.185	.506	.947
a22	79.87	326.679	.351	.950
a23	75.83	220.420	.717	.945
a24	76.57	238.323	.114	.953

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
79.53	243.223	15.596	24

นางสาวณิชา
 นรมาศศิริวัฒน์ พุทธิศาสตร์
 วิทยาลัยพระพนม พุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ จว ๘๐๐๕๒/๓ ๑๗๕

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
อาคารเรียนรวม ไลน์ ชั้น 5 ชั้น 8 504
ถนน 79 หมู่ 1 ตำบลบ้านจารย์ อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา 33170
โทร. 045 - 200 - 000 ต่อ 2202, 2203
Fax : 045 - 200 - 000 ต่อ 2203
Website : rjnpu.ac.th
E-mail : rjnpu@rjnpu.ac.th

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลให้นิติกรเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวิจิตรปัญญานนทคณารักษ์ เจ้าคณะอำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระครูปลัดชาติน ฉายา กตปุญโญ นามสกุล หองนอก รหัสประจำตัวนิติกร ๒๓๐๑๒๐๕๒๐๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการบริหารจัดการศาสนศึกษาในสถานการณ์ปัจจุบันของคณะสงฆ์อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุในเขตปกครองของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติกรดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอ็นดูเพื่อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระคุณสีหอนามก, มศ.ศร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูปลัดชาติน กตปุญโญ
โทรศัพท์ : ๐๘๕-๙๙๐๖๖๔

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

បញ្ហាសម្រាប់សិស្ស
 រៀបចំតារាងសម្រាប់ការវិនិច្ឆ័យលើការសម្រេចបាននូវលទ្ធផលសិក្សាស្រាវជ្រាវ

ធាតុ បញ្ហាសម្រាប់សិស្សវិស្វកម្មសម្រាប់សិស្ស

ធាតុ បញ្ហាសម្រាប់សិស្សវិស្វកម្មសម្រាប់សិស្ស

ធាតុ ១ ធាតុ ២ ធាតុ ៣ ធាតុ ៤

ធាតុ ៥ ធាតុ ៦ ធាតុ ៧ ធាតុ ៨

ធាតុ ៩ ធាតុ ១០ ធាតុ ១១ ធាតុ ១២

ធាតុ ១៣ ធាតុ ១៤ ធាតុ ១៥

ធាតុ ១៦ ធាតុ ១៧ ធាតុ ១៨

ធាតុ ១៩ ធាតុ ២០ ធាតុ ២១

ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ សម្រាប់សិស្សវិស្វកម្មសម្រាប់សិស្ស	លទ្ធផលសិក្សា				
	កុំ	មិន	មិន	ល្អ	ល្អ
ធាតុ ១					
ធាតុ ២					
ធាតុ ៣					

ធាតុ បញ្ហាសម្រាប់សិស្សវិស្វកម្មសម្រាប់សិស្ស

ធាតុ ១ ធាតុ ២ ធាតុ ៣ ធាតុ ៤

ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ សម្រាប់សិស្សវិស្វកម្មសម្រាប់សិស្ស	លទ្ធផលសិក្សា				
	កុំ	មិន	មិន	ល្អ	ល្អ
ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ					
ធាតុ ១					
ធាតុ ២					
ធាតុ ៣					
ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ					
ធាតុ ៤					
ធាតុ ៥					
ធាតុ ៦					
ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ					
ធាតុ ៧					
ធាតុ ៨					
ធាតុ ៩					

ធាតុ បញ្ហាសម្រាប់សិស្សវិស្វកម្មសម្រាប់សិស្ស

ធាតុ ១ ធាតុ ២ ធាតុ ៣ ធាតុ ៤

ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ សម្រាប់សិស្សវិស្វកម្មសម្រាប់សិស្ស	លទ្ធផលសិក្សា				
	កុំ	មិន	មិន	ល្អ	ល្អ
ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ					
ធាតុ ១					
ធាតុ ២					
ធាតុ ៣					
ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ					
ធាតុ ៤					
ធាតុ ៥					
ធាតុ ៦					
ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាស្រាវជ្រាវ					
ធាតុ ៧					
ធាតុ ៨					
ធាតុ ៩					

အမျိုးအမည် (အမျိုးအမည်အရင်းအမြစ်များကို ဖော်ပြရန် အသုံးပြုရမည့် အမျိုးအမည်)	အမျိုးအမည်				
	၂၀၁၈ ဇူလိုင်	၂၀၁၉ ဇူလိုင်	၂၀၂၀ ဇူလိုင်	၂၀၂၁ ဇူလိုင်	၂၀၂၂ ဇူလိုင်
အခြားအမျိုးအမည်များ					
၁. အခြားအမျိုးအမည်များ (အမျိုးအမည်အရင်းအမြစ်များကို ဖော်ပြရန် အသုံးပြုရမည့် အမျိုးအမည်)					
၂. အခြားအမျိုးအမည်များ (အမျိုးအမည်အရင်းအမြစ်များကို ဖော်ပြရန် အသုံးပြုရမည့် အမျိုးအမည်)					
၃. အခြားအမျိုးအမည်များ (အမျိုးအမည်အရင်းအမြစ်များကို ဖော်ပြရန် အသုံးပြုရမည့် အမျိုးအမည်)					

၁. အခြားအမျိုးအမည်များ

ဥပမာများ

အခြားအမျိုးအမည်များ

အခြားအမျိုးအမည်များ

၁. အခြားအမျိုးအမည်များ

ဥပမာများ

အခြားအမျိုးအမည်များ

---

၂. အခြားအမျိုးအမည်များ

ဥပမာများ

အခြားအမျိုးအမည်များ

---

၃. အခြားအမျိုးအမည်များ

၁. အခြားအမျိုးအမည်များ

ဥပမာများ

အခြားအမျိုးအမည်များ

အခြားအမျိုးအမည်များ

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	:	พระครูปลัดชาลิน กตปุญโญ (ทองนอก)
วัน/เดือน/ปีเกิด	:	เกิด วันอาทิตย์ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๑๕
ภูมิลำเนา	:	ทุ่งพระยา อำเภอ สนามชัยเขต ฉะเชิงเทรา
การศึกษา	:	
๒๕๖๓	:	พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประสบการณ์ทำงาน	:	
ปัจจุบัน	:	ครูพระสอนศีลธรรมประจำอำเภอสนามชัยเขต ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ประจำอำเภอสนามชัยเขต เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอสนามชัยเขต
ผลงานวิชาการ	:	พระครูปลัดชาลิน กตปุญโญ (ทองนอก). (๒๕๖๔). วิเคราะห์ความ เชื่อเรื่องนาคในสังคมไทย. นิตยสารพุทธจักรฉบับรวมเล่ม. ฉบับ เดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๖๔
ปีที่เข้าศึกษา	:	ปีการศึกษา ๒๕๖๓
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดมาบนาดี ตำบลทุ่งพระยา อำเภอสนามชัยเขต ฉะเชิงเทรา
เบอร์โทร	:	๐๙๕-๘๕๔-๒๕๘๘